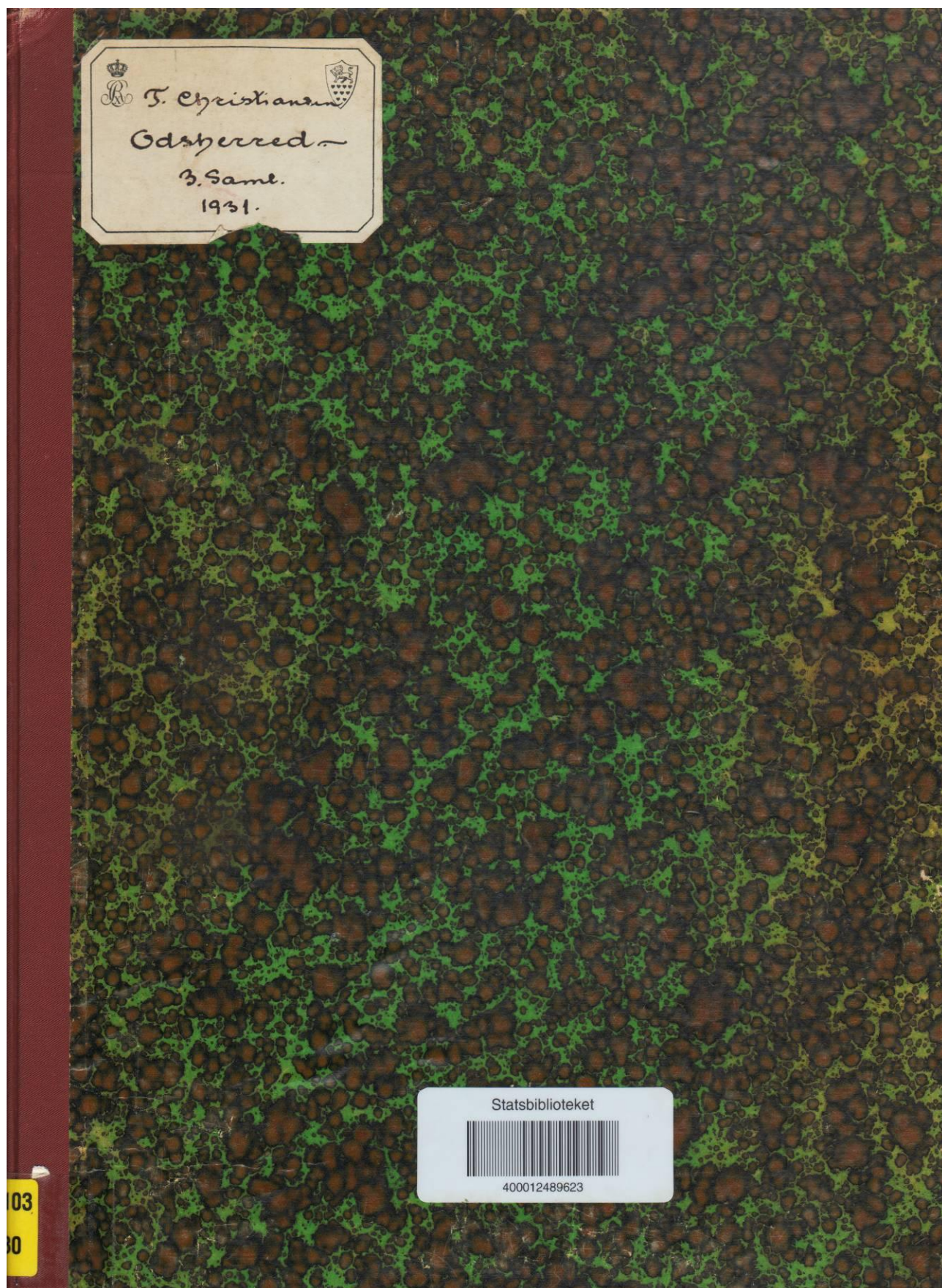

Odsherred fortællinger og skildringer 1931

ODSHERRED

TREDIE SAMLING X UDGIVET AF
TAGE CHRISTIANSEN
EGET FORLAG

ODSHERRED

FORTÆLLINGER OG SKILDRINGER

UDGIVET AF TAGE CHRISTIANSEN
EGET FORLAG

1931

INDHOLD

JUL. Af Provst N. P. Christiansen.

JULEDIGT. Af Tage Christiansen.

ODSHERRED. Digt af Ingeborg Olrik, Vallekilde.

FOLKEDRAGTER I ODSHERRED. Af Kredslæge J. S. Møller,
Kalundborg.

BAG HJEMMETS DØR. Af Provstinde Asta Christiansen.

NORDSTRAND. Af Tage Christiansen.

KATTEGAT. Digt af R. Skifter-Andersen.

HOS PETER MADSEN I ESKILDSTRUP. Ved Tage Christiansen.

MIDSOMMERVISE. Af Tage Christiansen.

FOLKEDANSEN I ODSHERRED. Af Frede Andersen, Svinninge.

*EN GAMMEL DANSK-AMERIKANERS BARNDOMSMINDER
FRA NYKØBING.* Ved J. M.

NYTAARSBØN. Digt af R. Skifter-Andersen.

*BRUDEN FRA RØRVIG. SAGNENE OM MARSK STIGS BE-
GRAVELSE OG BRUDEMORDET I RØRVIG KIRKE.* Af
Tage Christiansen.

Omslagsbillede: *STENDYSSEN I HERRESTRUP.* Efter Akvarel af
Troels Trier.

Tidligere udkommet:

TAGE CHRISTIANSEN:

Odsherred, Første Samling, 1929. (Udsolgt.)

Odsherred, Anden Samling, 1930.

Eget Forlag, Ringsted.

TRYKT I 1000 EKSEMPLARER

JUL

LUCAS 2,11:

EDER ER I DAG EN FRELSE FØDT

Et ungt Menneske laa paa Hospitalet. Han var meget syg. Hans Moder kom tilrejsende. Af Lægen fik hun Lov til at komme ind til ham, men hun maatte intet sige, for han taalte ingen Bevægelse. Hun satte sig hen ved Siden af Sengen og lagde ganske stille sin Haand paa hans Pande. Et glad Udtryk gik hen over det lidende Ansigt med de lukkede Øjne, og han hviskede: »Moder, det er din Haand«. Dette er en lille Fortælling om Kjærlighed, en Moders Kjærlighed, og saa om, at den unge Mand, hendes Barn, var usvigelig vis paa, at denne Kjærlighed nu var ham nær.

Det, der skete den første Jul, da Gud gennem aabne Himle sender sin Engel med dette forunderlige Budskab: »Eder er idag en Frelser født« — alt dette lyder for nogle som et Eventyr, men er dog den underfulde Virkelighed, at den største Kjærlighed, Guds Kjærlighed, kom os nær — os alle, for ingen er lukket ude. Ung og gammel, fattig og rig, bedrøvet og glad, for alle os syndige Mennesker er der født en Frelser.

Det er godt at være Barn om Julen, siger et gammelt Ord. Ja, det er lykkeligt at være Barn om Julen i den Forstand, hvori Jesus taler om det, naar han siger: »Uden I omvender eder og bliver som Børn, kommer I ingenlunde ind i Himmeriges Rige«. Det var Barnet i den syge unge Mand paa Hospitalet, der kjendte Moderens Haand. Maatte vi eie det Barnesind, der troende kan kjende, at Gud i Jesus Christus rækker os sin Frelserhaand til Redning fra Syndens Ve og fra Dødens Vaande.

N. P. Christiansen.

MEN DET SKETE —

Men det skete, der staar, i de Dage,
at Befaling udgik til enhver
at standse sin Gerning og drage
til sin Fødeegn, fjern eller nær.

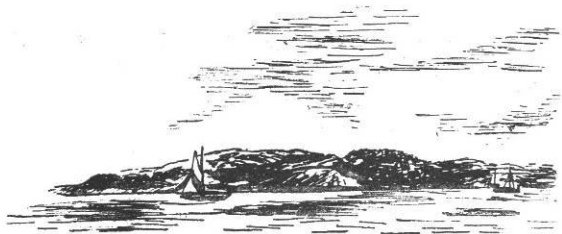
Nu ved Solhverv paany vil det hænde,
at Befaling udgaar til enhver,
vi til Mandtal tilbage maa vende
til vor Fødeegn fjern eller nær.

Vi vil standse vor Gerning og drage
under Jul til vort Fødested hen
til de dyreste Minder tilbage
for at samles til Mandtal igen.

Vi vil glemme, hvad Livet os lærte,
vi vil glemme alt Nag og al Nød,
og som Børn om en flammende Kærte
synge Salmen, der Julenat lød.

Tage Christiansen.

ODSHERRED

*Sig, kender du Odsherreds bakkede land,
med ager, med engdrag og fjord,
med Kattegats blæsende, saltfriske strand
og Odden længst ude i nord?*

*Så har du vel stået på Vejrhøjens top
ved Sejro smilende bugt,
set landskabet rulle for synet sig op
og brede sig festligt og smukt —*

*set Odden og Refsnæs afgrænse det vand,
hvor Nekselø hviler sig, nær
ved kysten, og Sejro strække sig kan,
omkredset af Mågernes hær.*

*La'r øjet du glide vidt ud mod nordvest,
i kimingen ser du en rand,
og sindet sig løfter, ret som til en fest:
du øjner vel Jydernes land!*

*Men vender du ind imod landet dit blik,
står fortidens vikingefærd
med drabelig sværdleg som heltenes skik,
ved Draget og Vejlen dig nær.*

*Dragsholm kan fortælle om senere tid
med vælde hos adel og klerk,
til fattige hovbondes trælsomme id
blev kronet ved frihedens værk.*

*Og skuer du over den dejlige egn,
med skovbryn, med ager og eng,
er grøde det liflige nutidens tegn
på jordernes frugtbare seng.*

*Hist skinner en kirke, her veksler en gård
med husmandslod — frodig og grøn,
hvor landvinding stedse, fra år og til år,
er bondens velsignede løn.*

*Han pløjer sin jord, og han synger sin sang
i tak til den levende Gud,
som kender til Menneskets dybeste trang
og frier af vande det ud.*

*Han skærmede slægten fra Arilds tid
og hjalp den at frede sit bo:
ti skønner hver sjæl, kun af hjemmenes flid
vort fædrelands velstand vil gro.*

*Du, Odsherreds bakkede, frugtbare land,
med skove, med ager og fjord,
med Kattegats blæsende, saltfriske strand:
— velsignet hver plet af din jord!*

Ingeborg Olrik.

Folkedragter i Odsherred

Af J. S. Møller

Der er ingen Tvivl om, at Folkedragtskikkene i Odsherred har fulgt de samme Love og i Tidernes Løb i det store og hele er undergaaet de samme Ændringer som andet Sted i Holbæk Amt og videre omkring. Men de Spor, som disse Ændringer har efterladt sig i Dragter og Dragtdele, der er bevarede Landet over til Nutiden, er af meget forskellig Righoldighed.

Paa nogle Egne er de righoldige, paa andre, f. Eks. meget store Dele af Jylland, er de yderst sparsomme. Som Helhed hører Holbæk Amt til de Landsdele, hvor forholdsvis meget er bevaret, og indenfor Amtet er Røsnæs rigest i saa Henseende, medens Odsherred snarest forholder sig som Amtets øvrige Dele.

Staar man paa de høje, prægtige Bakker ved Lumbsaas, der ligner Bakkerne paa Røsnæs, og ser over til dette Nabo-Næs, hvor langt ældre Dragtskikke har været bevarede til vor Tid, og lægger man Syd paa Mærke til, hvor langt ind i Landet Lammefjorden en Gang har naaet, og hvor smal Forbindelsen til det øvrige Land en Gang har været, kunde man være tilbøjelig til at tro, at der i Odsherred havde været naturlige Betingelser for, at gamle Dragtskikke kunde have holdt sig ligesaa godt som paa Næsset paa den anden Side af Sejerø Bugt, hvor tilmed en naturlig geografisk Grænse ikke skiller fra Landet mod Syd. Men saaledes er Forholdet ikke. Og dette viser, at Folkedragtskikkene har været afhængige ogsaa af andre Faktorer; de geografiske Forhold har i hvert Fald sine Steder spillet en Rolle i saa Henseende.

Forlængst er Folkedragterne aflagt i Odsherred, først sikkert af Mændene, der i saa Henseende en Gang har været større Slaver af Moden end Kvinderne. Nu bilder Mænd sig vel ind, at det specielt hører til Kvindens Ur-Instinkter at være Modeslave. Det turde dog være tvivlsomt, at dette er rigtigt, det

ene Køn har næppe noget at lade det andet høre i saa Henseende.

Men der findes dog endnu bevaret en Del Folkedragter fra Odsherred, navnlig i Museerne i Nykøbing og i Stenstrup, ligesom der kan findes en Del, der mere eller mindre skøttes vel omkring i Hjemmene. Paa mange af Fotograf Bays udmærkede

Fotografier rundt om fra Odsherred træder de os endnu næsten lyslevende i Møde.

Mandsdragterne bestaar overvejende af den yngre Folkedragtmode, Stumptrøjemoden, fra første Halvdel af det 19. Aarhundrede; den var præget af de franske Revolutionsmoder og den engelske Mode fra Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarh. Den bestod (se

Fig. 14. Fra Lars Henrik Hansens Gaard i Asnæs.

Fig. 19) af en kort Trøje med to Rækker blanke Knapper, en meget kort Vest, Knæbukser af Skind eller hvid Vadmél, hvide Strømper og Sko eller Træsko; paa Hovedet bar man en Hue — en strikket Tophue (Fig. 14) eller Kabuds — eller en høj Hat. Om Halsen bandtes et sammenlagt, broget Klæde. Tøjet i Trøje og Vest var af sribet Hvergarn, vævet i livlige Farver; Striberne gik paa langs, i de yngste Veste dog paa tvers. Senere syedes Trøjen ofte af blaat Klæde eller Vadmél, og Benklæderne blev lange, ligeledes af blaa Vadmél, medens den brogede Vest holdt sig længe (se S. 28). Skoene afløstes nu af halvlange Støvler. En saadan Overgangsform findes i Nykøbing Museum, hvor der ogsaa findes en Kabuds, der er lavet som en rund, middelalderlig Kalot af fire Stykker Tøj, men er kantet med et Stykke Pelsværk, der kunde slaas ned over Ører og Hals, naar Vejret indbød dertil.

Der findes imidlertid bevaret enkelte Dragtdele, der bærer Minder om den ældre Mode, der kendes her fra Amtet: Langtrøjemoden. Langtrøjen var af farvet eller ufarvet Vadmél, den havde en

Række blanke Knapper af Halvkugleform («klare Knapper»), den havde ingen Krave, men store Lommer med Klap; Klappen var udtunget i Midten og havde 5 Knaphuller, der dog gerne var syede sammen eller kun var markerede ved Knaphulssting; her- til svarede 5 blanke Knapper af samme Form. Klappen skulde da ikke knappes, ihvert Fald kun paa midterste Knap, saadan var det nu en Gang Mode. Knaphullerne var altid udsyet med grovt Garn i en anden Farve end Tøjet, saa de saas godt og sikkert hørte med til Drag- tens Pynt. Til Dragten hørte foruden

Hovedtøj,
Halsklæde,
Benklæder
og Sko en
lang Vest

(»Bryst-
dug«) med to
Rækker flade
Knapper af
Metal, syet af
stribet Hver-
garn, vævet i
brede Striber
(Fig. 14). I

Nykøbing Museum findes en saadan Dragt med Langtrøje af brun Vadmél, hvis Knaphuller er udsyet med rødt Garn, og med Brystdug af storstribet Hvergarn. I Stenstrup Museum findes en Overgangsform til den yngre Måde: en ret lang, stribet Drejlstrøje med opstaaende Krave og uden Lommeklapper; i Nykøbing Museum findes en yngre Frakke af blaa Vadmél med nogle Enkeltheder fra den ældre Mode: én Række (flade) Knapper af Metal af tarvelig Kvalitet og Lommeklapper med tilhørende 3 Knapper.

Som god konservativ Mand gjorde Bonden ikke Modens ofte vilde Spring med paa en Gang, han stillede sig til en vis Grad selvstændigt overfor Modens Krav, han bibeholdt til det sidste de solide, hjemmenvævede, uldne Stoffer, og han gav nødigt Slip paa de glade, livlige Farver, som han havde holdt fast ved siden Middelalderens Dage, hvor de beherskede Modedragterne.

Kvindedragterne ligner i alt væsentligt Kvinde- dragterne i det øvrige Amt udenfor Røsnæs, hvor

Moden er ældre; men der er dog adskillige Enkeltheder i Dragterne herfra, der kun kendes fra Ods- herred.

Den ældste Dragt, der haves bevaret, be- stod af Hue med Lin, ærmeløst Kjoleliv («Bul») og Nederdel («Skørt») med Forklæde og Skuldertørklæde (se S. 28). Huen, der hørte hertil, kender jeg kun fra Nykøbing Museum, hvor der findes en Hue fra As- mindrup, der er lavet af Silkebrokade, kantet med en Guldksipling; dens Pandedel springer frem i en

Bue, dens Nakkedel er blødt afrundet, og ned over Ørerne rager et Par ret lange, nedad smalle Flige. I Formen ligner den Røsnæshuen og er utvivlsomt et Levn fra Renæssance- tidens Hue- mode. Bullen var »bredflip- pet« (d. e. med foldet Skød bagtil, Split i Siderne og firkan- tede, løse Flige fortil) (Fig. 99), af

Fig. 19. Gamle Dragter i Stenstrup Museum. Ved Bordet Laurits Jensen.

Fot. Bay.

stribet Hvergarn eller Ulldamask; i Nykøbing Museum findes nogle saadanne med rød eller grøn Kantning. Under Bullen bares en rød, kunstfærdig strik- ket Trøje (Fig. 98) med Ærmer; en saadan Trøje findes i Stenstrup Museum. Eller Bullen kunde være forsynet med paasyede, mønsterstrikkede, røde Ær- mer (Fig. 99) og med Huller fortil til Snørelidser. Senere kunde Trøjen faa Ærmer af samme Stof som Tøjet i Trøjen; i Nykøbing Museum findes en saa- dan Trøje af brunt Hvergarn, der dog vist er ret ung. Nederdelen har formentlig været af ensfarvet, grøn eller rød Vadmél; i Grevinge har man brugt røde eller grønne, stærkt rynkede Skørter af Baj med tilhørende ærmeløs Bul af Vadmél, senere brugte man de røde »Sarxi«-Skørter¹⁾, hvortil Bul af Damask med strikkede Ærmer. Saadanne Skørter synes ikke be- varede til Nutiden.

Den yngre Folkedragt kendetegnes ved, at Trøje og Nederdel er syet sammen og helt igen-

¹⁾ Sarxi = en Art uldent Tøj, der købtes.

nem er af samme Stof, ogsaa Ærmerne. Stoffet er næsten altid af Hvergarn, sribet (i de ældre) eller ternet (i de yngste).

Huen hertil ligner ganske Huerne fra de andre Egne i Amtet udenfor Røsnæs; Kanten er lige afskaaren, danner nedad en ret Vinkel, hvor Hagebaandene er fastgjort, og Nakkedelen er lodret, omtrent cirkelformet, og i dennes nederste Kant er fastgjort en

Baandsløjfe med meget lange Ender. Stoffet er af Shirting eller Bomuldstøj til daglig Brug, af mønstret eller ensfarvet Silke til Stads, og paa disse er Nakkedelen ofte smukt udsyet med broget Silke eller med Guldtraad. Bryllupshuen er dog af sort Fløjel med Kantning helt rundt af en bred Guldgalon. Over Huen anbragtes et Korsklæde (se S. 28), der til Stads var af Knipping; det var stivet, og dets nederste Ender var strøgne udad som »Vinger«. Over Skuldrene bares et broget Tørklæde af Uld eller Silkestof, lagt sammen som en Trekant eller syet i Form af en Trekant; dets forreste Snipper laa udenpaa

Fig. 98. Strikket Undertrøje. St. M. Fot. S. Bay

Kjolelivet, medens de i den ældre Mode laa under dette. I Nederdelen var der fortil indfældet et Stykke Lærred, hvilket dækkedes af Forklædet (Fig. 14), der hørte til Kvindens uundværligste Klædningsstykker. Det var navnlig Skuldertørklædet, Forklædet og Huen, hvoraf hver Kvinde havde talrige, der varieredes i festligt Udseende efter Forhold og Lejlighed.

Det hjemmevævede Hvergarn bibeholdtes endnu en Tid, efter at

selve Snittet i Kjolen var begyndt at følge de skiftende Moder, og i saa Henseende synes Kvinderne i Odsherred (som i Holbækegnen) at have været hurtigere i Vendingen end Kvinderne i Kalundborgegnen. Derfor er saa at sige alle de i Odsherred bevarede Dragter, jeg har haft Lejlighed til at se, syede efter

Moderne fra 50-erne til 70-erne i forrige Aarhundrede. Særlig de to sidste af disse Aartier var da skæbnesvangre for Folkedragternes Skæbne der. I Stenstrup Museum findes saaledes en sribet Hvergarnsdragt med Tururemodens lange, snevre Ærmer, hvori Striberne i vor Dragt gaar paa skraa (Fig.

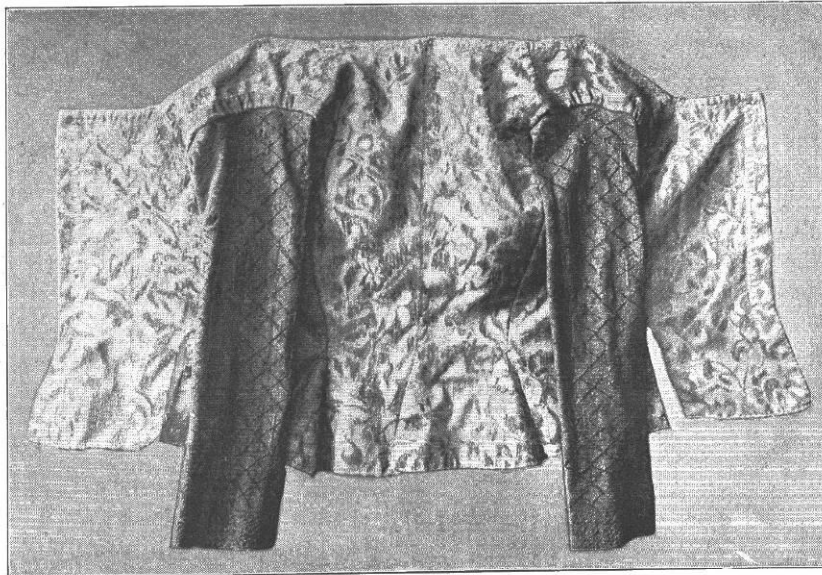

Fig. 99. Gammel Bul af Kalamank med Bindeærmer. St. M. Fot. S. Bay.

14), og en Dragt af ternet Drejl (Fig. 105), hvis Ærmer over Skuldrene har en lille Garnering efter Moden fra 40-erne. I samme Museum findes iøvrigt en Kjole af Snit omtrent som førstnævnte, sribede Dragt, men af fint, sort Tøj med paatrykkede Blomster (Fig. 19) samt en sort Silkekjole med lange Ærmer, men iøvrigt stærkt præget af Empiremoden. I Nykøbing Museum findes en Dragt af ternet Hvergarn (i Lila, Mørkebrunt, Grønt og Hvidt)

Fig. 105. Kvindedragt af ternet Drejl. Stenstrup Museum.

med Perlebesætning paa sort Silke og af Snit som Fig. 105. Her findes ogsaa et Skørt af grønt Hvergarn, men forsynet med to meget brede Garneringer og et mørkeblaat Fløjlsbaand. En Dragt i Privateje i Tengslemark er af blaat- og hvidstribet Hvergarn, hvis Overdel er syet højhalset, fortil spidst nedløbende og med indsyede Blanchetter (Hvæpsetaille), medens Nederdelen er meget vid og fra Midten er paasyet en Garnering af samme Stof, ligesom Ærmerne fra Midten er meget vide og foldede. Dragtens Forbillede har været Krinolinemoden i 50- og 60-erne. Disse Dragter viser, hvorledes »Folkedragten« som saadan langsomt dør, i stigende Grad opslugt af Modens ofte mærkelige Paafund. Kvinderne brugte altid sorte Strømper.

Endnu skal blot omtales Kvindernes Overtøj — af Mands-Overtøj er intet bevaret, de har sikkert i de fleste Tilfælde nøjedes med et svært Halstørklæde eller med et Dækken. Naar Kvinden færdedes ude, anbragte hun udenpaa Huen som Beskyttelse for denne og Korsklædet en »Staakysse«, der var umaadelig stor, saa det kunde siges, »at Ansigtet tittede frem fra dens brede Ende som en Mus af et Knippe Halm«. Den var lavet af Pap, i Grevinge var den i ældre Tid udvendig beklædt med Vadmel, senere med Damask, senere med Fløj, medens den indvendig var beklædt med blomstret Sirts eller Silke. I Kanten var anbragt en bred, sort Knipling, der holdtes stiv ved Hjælp af Hattevirer (Fig. 125). Den gik af Brug i 50-erne og 60-erne. Over Dragten iøvrigt kunde man anbringe en Slængkappe, der bestod af ternet Hvergarn, der kunde være foret med uldent Tøj og tilmed være vatteret; den havde et stort Slag, undertiden flere, i hvert Fald Antydninger hertil. I Stenstrup Museum findes to

saadanne, de har ingen Ærmer, men den ene har dog et løst, vedhængende Ærme (Fig. 125). Endelig maa nævnes Sjalerne, der begyndte at komme i Brug i 50-erne og 60-erne; de var i Begyndelsen lavet af hjemmevævet, uldent Tøj. Det var firkantet, men lagdes sammen i Trekant; hvis Snippen ikke laa helt rigtigt paa Ryggen, »forstod man ikke at klæde sig

paa«, sagde man. I Nykøbing Museum findes et Sjal af mørkegrønt Vadmel, hvorpaa i Korssting er syet spredte, smaa Buketter i livlige Farver. I Stenstrup Museum findes et Sjal af grønt, kippervævet Vadmel, udsyet med broget Uldgarn og forsynet med Fryndser. Laurits Jensen har fortalt mig, at han har set Sjaler, der var udsyet paa begge Sider, paa den ene Side i lyse, livlige Farver — til Brug ved glædelige Begivenheder, paa den anden Side i mørke Farver — til Brug under Sorg og ved Begravelser.

For Kvinden gælder det samme, der er sagt foran om Manden: Hun stod, saalænge Folkedragterne brugtes, selvstændigt overfor de ny, stadigt skiftende Købstadmoder. Hun lod stedse de grimme ligge.

Og hun holdt trofast og længst muligt fast ved det solide, hjemmevævede Tøj i de livlige Farver. Hun var vel ogsaa den, der bestemte, hvorledes Tøjet til Mandens og Sønnernes Dragter skulde væves, ligesom hun bestemte, hvorledes Farverne skulde sammensættes i Dynevaaret, hun lod Væveren væve. Hun købte i Staden eller af den omvandrende Bissekræmmer Baand, Tørklæder, Kniplinger m. m. til Dragterne. Hun har, og dette fremgaar altid ved et nøjere Studium af hver enkelt Dragt, haft en personlig, mærkelig god og sikker Smag. Folkedragterne fortæller os derfor ikke blot om Almuens Beklædning gennem Tiderne, men ogsaa om dens Dygtighed og Smag.

Fig. 125. Slængkappe og Kyse. St. M. S. Bay.

BAG HJEMMETS DØR

NOGLE BLADE AF MINDERNES DAGBOG

AF PROVSTINDE ASTA CHRISTIANSEN

Det er nær ved Pinse, og vi har alle travlt, hver med sit; om nogle Dage venter vi kære Gæster. Mor luger Blomsterbedene i Havens Græsplæne, Far gaar op og ned i Gangene og tænker maaske paa sine Pinseprædikener, men standser af og til for at se paa Mors Bede — især paa Bladgruppen, som han véd er hendes Stolthed.

Anna og jeg hænger Gardiner op i Havestuen, mens Solen kaster sit Lys ind, saa der ligger lange Solskinsvinduer paa Gulvet. Til den anden Side af Stuen — ud til Gaarden — skimter vi den røde Kirke gennem Gardinerne — ogsaa den skinner lyst i Solen.

Da Mor kommer ind, varm af sit Arbejde, ser hun paa Gardinerne, der taler mere om Nøjsomhed end om Velstand, og siger glad:

— Hvor er her pænt nu. Gardinerne ser saamænd rigtig nette ud og strutter af Stivelse og Sommerens Forventning.

Vi gaar ind i Gæsteværelset og kaster et kritisk — men dog velvilligt — Blik over Senge og det hele. Og vi gaar ind i mit Værelse med de to Senge og efterser alt dér.

— Naar Helga kommer, siger Mor, er det vist bedst, at I ikke ligger for aabent Vindue om Natten. Helga havde lidt Hoste, da hun sidst var hjemme.

Anna staar som henfalden og stirrer paa Gardinerne — om der skulde mangle en Knappenaal et eller andet Sted. Saa gaar hun ud til andet Arbejde og giver sig til at synge af Hjertens Lyst: »Til Pinse naar Skoven bli'r rej-di grøn —«, og da hun lader alle Døre staa aabne efter sig, høres

helt ude fra det fjerne Køkken hendes overgivne: »Tralalalala—la—la—la—la —«.

Forpagterens »Baldur« gør, og Posten kommer. Mor tager et Brev og henkaster:

— Naa — nu skal vi se, hvornaar Helga kommer. Far véd, det er Posttid og kommer ind fra Haven, og Mor læser højt for os:

»Kære Far og Mor! I venter mig nok først paa Lørdag, men jeg kommer allerede i Morgen.«

— Men, udbryder Mor fornøjet, det er jo i Dag — saa har hun faaet tidlig Ferie.

»Jeg er nemlig ikke rigtig rask — — —«

— Aa, siger Mor, bare det ikke er den Hoste — — —

»Jeg var hos Lægen i Gaar; han raadede mig til at rejse hjem med det samme

— men nu kan vi jo tales nærmere ved, naar jeg kommer. I skal ikke være alt for kede af det; Doktoren haaber det bedste — og det gør jeg rigtig nok ogsaa.«

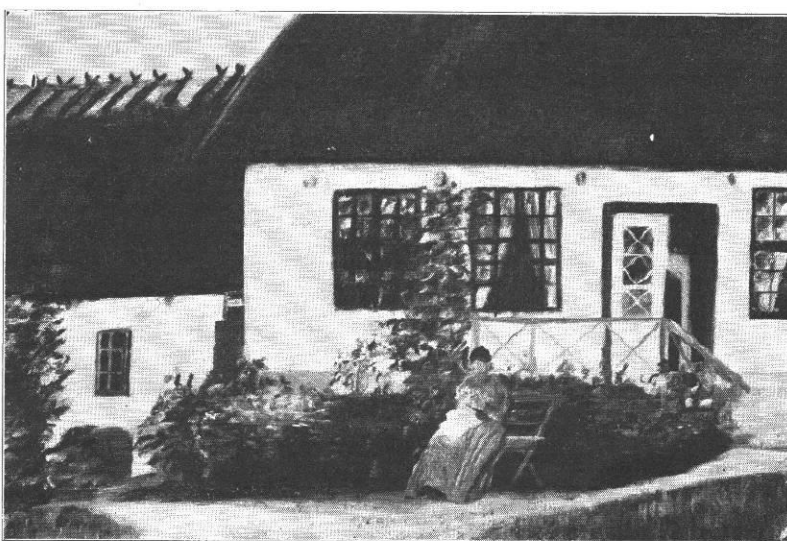
Vi sidder tause — hver med sine Tanker — indtil Mor rejser sig og siger:

— Vi maa jo tage, hvad der kommer — og hjælpes ad med at bære det. Men vi har da Lov at haabe det bedste.

Saa gaar hver til sit — men Solen er gaaet bag en Sky.

* * *

Saa er Helga kommen hjem. Bleg og smaahostende ligger hun i Gæstekammeret for sig selv — ikke inde hos mig, hvor der er gabende tomt og trist. Helga smiler til os — og vi prøver at smile igen.

Fra Grevinge Præstegaard.
(Efter Maleri af Helga, hvis Vindue ses som det andet til venstre for Døren.)

Mens Far og Mor sidder ved Sengen, fortæller hun om Dagen i Gaar, da hun efter at have hostet noget Blod op gik til Lægen.

— Det var saadan en dejlig Foraarsdag; Bøgeskoven stod lige i Udspringet, Markerne var grønne og Fuglene sang. Der var Haab og Glæde i alt. Jeg havde ogsaa lidt Haab — jeg var da ung og kunde maaske komme mig. Men da Doktoren sagde, jeg skulde holde op at læse og rejse hjem for at samle Kræfter — og da jeg læste hans Recept — da stod det med eet klart for mig, hvad der skulde blive mit Livskald — det, jeg rejste ud for at finde.

Helga trækker Vejret tungt og ser vemodigt hen paa os ligesom hagehænde sig fast i vort Blik for at gennemskue vore Tanker. Vi nævner en og anden, som er kommen sig for Brystsyge — men tier med alle dem, der bukkede under.

Far siger, han vilde ønske, der var et Sted, hvor saadan en Sygdom kunde helbredes, at han kunde sende hende til Korsika, til Bjergegne, hvor Luften kunde give hende Sundheden tilbage.

Da Far og Mor gaar ud af Stuen, siger Helga:

— Det bliver ikke let at sige Farvel til Livet midt i sin Ungdom.

* * *

Lige neden for Verandaen under det store Kirsebærtræ ligger Helga paa Tæpper og Puder for at nyde den friske Luft og Solen, som skinner mellem de hvide Kirsebærblomster. Jeg gaar ud til hende, men standser et Øjeblik paa Verandaen for — som jeg plejer — at lade Blikket glide ned over den terrasseformede Have og ud gennem det lille Kig, som Far har ladet hugge ud mellem Havens store Træer. Jeg ser den lille Birkehøj ude paa Marken staa fin og grøn mod den lyseblaa Lammefjord, der adskiller det fjerne, blaanende Landskab fra de nære Præstegaardsmarker, der straalere i Solen med deres friske grønne Vaarsæd. Idet jeg gaar ned ad Trappen, flyver et Par Spurve fra hinanden i Træets Grene, og der drysser fine, hvide Blomsterblade ned over Helgas mørke Haar og paa hendes Pande.

Jeg sætter mig i Græsset mellem Gaaseurter og Smørblomster, ser efter Fuglene og fortæller Helga, at Far har en tam Spurve, som kommer, naar han aabner sit Vindue og kalder paa »Hansemand«.

Helga faar Øje paa en lille Kløverplante og siger: — Mon der skulde være en Firkløver iblandt? Og hun lader sine hvide, zarte Fingre glide rundt mellem Bladene.

Men der er ingen Firkløver.

* * *

Far og Mor sidder paa »Hagested-Bænken«, som staar paa Havegården under de store, gamle Lindetræer. Som saa ofte har Far og Mor

dvælet ved Minderne fra deres »Ungdomsland« hinsides Lammefjorden, set paa Træerne, der gemmer Hagested Præstegaard, og paa den røde Kirke, hvor de blev viet.

De rejser sig, da Helga kommer med Stok i Haanden og mig under Armen, og Mor siger med en egen blød Stemme: — Se engang, er det ikke mærkeligt, at Hagested Kirke i visse Belysninger kan kaste sin Skygge over Lammefjorden, saa den naar helt her over; det er, som vil den danne Bro mellem Fortid og Nutid.

Vi staar lidt tavse og ser ud over Mark og Fjord og Hagested Skov i det fjerne.

Saa gaar Far og Mor rundt i Haven, mens Helga og jeg sætter os paa Bænken.

— Kan du huske, spørger Helga, da vi engang for længe siden var i Hagested og besøgte Tante Bine, og hun viste os fra sin Have Udsigten over Lammefjorden.

— Ja, og jeg husker, hun pegede paa en rød Kirke og sagde: Derovre i Grevinge er en gammel Pastor Phister, som nok snart tager sin Afsked — saa kunde jeres Far jo søge det Kald.

— Og vi udbrød i Munden paa hinanden: Nej, det var da ikke godt, vi skulde komme til saadan en Afkrog. Men Tante forklarede, at det slet ikke var en Afkrog — der gik Deligence hver Formiddag fra Holbæk til Nykøbing og fra Nykøbing hver Nat tilbage til Holbæk. Der var Plads til fire inden i Vognen og én paa Bukken, og var der flere, blev der bestilt en Bivogn. Ved Audebo kom man over en Dæmning, og paa den stod en Sten, hvor Tudse Herred hørte op, og Odsherred begyndte. Der gik saamænd ogsaa en Deligence fra Jyderup til Nykøbing hver Nat Kl. tolv og tilbage henad Morgenstunden — saa afsides var Odsherred rigtig nok ikke!

Vi afholdt os dog godt nok fra at nævne noget til Far om det Kald. Men en skønne Dag fik han det alligevel, og vi følte os da i Grunden helt feststemte, da vi — paa Vej fra Snostrup — under det truttende Hornsignal rullede ud af Holbæk i den gule Deligence med den røde Postillon paa Bukken.

Helga ser bleg ud, og det lufter lidt mellem Lindetræernes Blade, saa vi rejser os, gaar langsomt ned gennem Haven og staar et Øjeblik paa »Farvel-Højen« i Hjørnet af den lange Havegang. Den har noget vemodigt over sig — der har vi staaet og viftet Farvel, naar kære Gæster rullede bort. Bukketornene fra Højen bøjer deres lange, slanke Grene helt ned mod Jorden — ogsaa over dem er der ligesom noget sørgende; de fortæller i deres stille Bæven om den Tomhed, der blev, naar Ungdommens glade Stemmer forstummede, og Havens lange Gange kun fik Lyd af Vindens Sus i Træerne og af Blade, der raslende faldt til Jorden.

En Solsort sidder oppe i det store Akasietræ og synger saa dejligt, at vi staar stille for ikke at forstyrre den.

— Den fryder sig ved Livet, siger Helga — den ved jo ikke, hvor kort det hele varer.

* * *

Vejret er graat, næsten sort, og det øser ned. Helga har Lungehindebetændelse, ligger mest med lukkede Øjne, men hører alt omkring sig.

Hun siger hen for sig:

— Hvad skal dette blive til?

Jeg ved ikke rigtig, hvad jeg skal svare, men faar sagt:

— Kan du huske, hvad Far skrev i sin Sølvbryllupssang til Mor — at Gud »vejer Byrden efter Styrke, maaler alt i Kærlighed«.

— Ja, det kunde Far sige til Mor — men min Styrke!

Lidt efter siger hun:

— Gamle Folk lever i deres Fortid — de har ingen Fremtid at se hen til. Nu kan jeg ogsaa ligge her og leve mit Liv om igen; og jeg synes i Grunden, at det er alt det lyse og gode, der træder i Forgrunden. Mon ikke Menneskene egentlig er bedre, end man mangan Gang tror. Da man var lille, troede man jo, at alle Mennesker var gode.

Det banker paa Døren, og Doktoren træder stiltfærdig ind, sætter sig paa Sengekanten, ser vemodigt paa Helga, føler hendes Puls og siger aabenhjertigt:

— Ja, hvad skal vi finde paa? — det er jo det.

Saa skriver han en Recept paa noget nyt — noget, der skal erstatte Bjergluft. Det var nok bedst at prøve det.

Ak, vi ved saa godt, at om kort Tid vil ogsaa denne Medicinflaske faa Opstilling i Kælderen i den Række, der lovede saa meget, men intet gav — det var kun et lille kortvarigt Haab, der gemte sig bag de Etiketter, som lovede Søvn — Appetit — Kræfter — og nu Bjergluft!

Det virker altid opmuntrende, naar Doktoren kommer; vi mærker hans gode Vilje og Omsorg.

Saa kører han bort igen i sin lille, nye, morsomme Char-a-banc — med Ruf over de to smaa Bagsæder; han vinker Farvel ud gennem Aabningen over Døren og føler sig tryk og beskyttet mod Regnen, der haabløst strømmer ned fra den mørke Himmel.

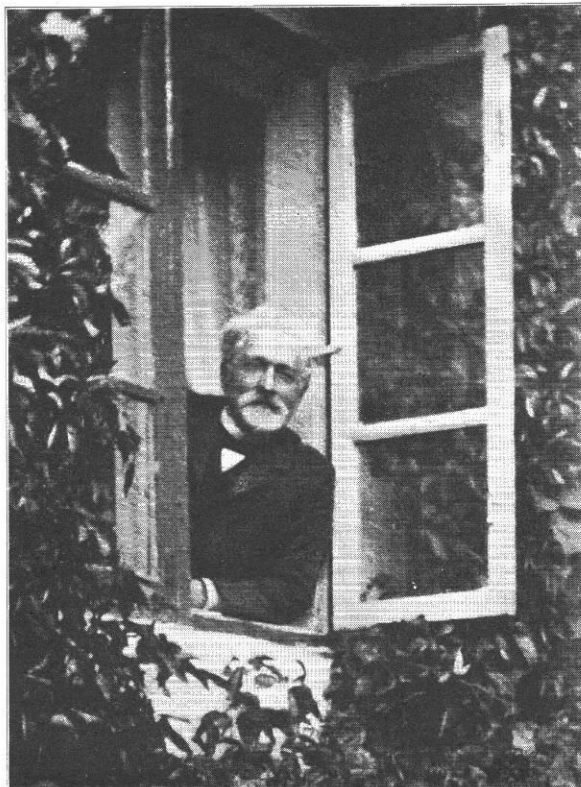
* * *

Det er Sommerferie, og vi har Gæster. Helga er lidt oppe engang imellem; hun sidder paa Bænken under det store Valnødt træ og ser paa, at vi andre spiller Croquet. Saa gaar hun med os hen i Grotten, hvor vi hjælper Mor med at bælge Ærter. Far kommer ogsaa derud, og han fortæller noget for os saa morsomt, at vi ler, saa Ærterne triller fra os og hopper rundt paa Bordet.

Far spørger, om nogen vil med til Høve i Dag — og der lyder et Hyl af Glæde.

Tidligt paa Eftermiddagen skal vi af Sted, og Far, der elsker Ungdom, vil med, medens Mor bliver hjemme hos Helga, der gaar i Seng for at samle Kræfter, mens vi er borte.

Mor ser kærligt paa hende og kan ikke til-

Præsten og Forfatteren Richard Petersen.

bageholde et vemodigt:

— Ak ja!

Helga ved, hvad Mor tænker og siger:

— Du skal saamænd ikke beklage mig, jeg ved jo saa godt, hvor dejligt der er ved Høve; jeg kan se det hele for mig — den stille Skov med det hemmelighedsfulde Pust i Granernes Toppe — den blide Strand, hvor man ikke ser et Menneske, kun en Vade-fugl, der uforstyrret vandrer henad Strandbredden. Og jeg ser i Fars store Kikkert Lumbsaas og Odden paa den anden Side af Sejrbugten.

Helga lukker Øjnene for ligesom bedre at holde fast ved Billedet. Mor følger os til Vogns, rækker os Kurven med Kaffe-Flasker og Brød og vinker smilende Farvel, da vi ruller ud af Gaarden.

* * *

Far og jeg gaar Tur ud ad Asnæs-Vejen — ud

til den gamle Pil, hvor Vejen svinger lidt. Det er klart Vejr, og vi ser ud over Lammefjorden, der som et hvid-blaa Baand afgrænser Odsherred her oppe. Vi ser hen mod »de blaa Bjerger«, som Far kalder hele Højdedraget fra Vejrhøj til Høve. Det har en egen drømmende, blaa Dis over sig, man aner kun svagt al den Skønhed, som vilde aabenbare sig, hvis man stod deroppe paa Højderne.

Far fortæller om noget, han har læst, og noget, han er ved at skrive paa, og inden vi selv ved af det, er vi hjemme ved Byen igen. Da Far kommer i Samtale med en Mand, og det er lige ved Fattighuset, smutter jeg ind ad den skæve Dør for at se til gamle Gertrud.

Hun staar i det blotte Linned med bare Ben paa det bulede Lergulv og rører i noget, der staar over Ilden i den gamle Kakkelovn.

— Goddag, Gertrud! men hvad bestiller De dog? — dette her gaar virkelig ikke an.

Hun gør et Skridt hen imod Sengen og ser sky hen til Døren.

— Aa, er det Dem, siger hun saa — at De vil estimere at se ind til mig.

Hun kysser min Haand og beholder den i sin.

— Jeg er blot ved at koge en Smule Mad — Vand og Fedt med Kaal paa gi'r en god Suppe.

Jeg faar hende til Sengs, og hun binder et stort Tørklæde om Panden.

— Det hjælper mod Hovedpine, siger hun ligesom undskyldende. Saa stirrer hun paa mig og siger:

— Hils Deres Mor og sig Tak for Suppen — aa, jeg blev dog saa syg af den.

Jeg rører i hendes Mad, sætter mig paa Stolen ved hendes Seng og ser paa hendes lille, fattige Stue, der vender mod Nord — ser paa Væggene med alle de store Plamaser af rødt og gult, hun har klasket op paa dem.

— Ja, det pynter, siger hun og følger mine Øjne — alle de »Melidalonger« paa den hvide Væg.

I Krogen tæt ved Sengen ligger en Bunke Klude og Skrammel; jeg hører noget pibe derhenne og trækker uvilkaarlig Benene til mig.

— Det er ikke andet end Rotterne, hvisker Gertrud, de render her og tosser om Natten — jeg maa s'mænd gemme min Mad derhenne i Dragkisten. Men om Dagen ser jeg dem næsten aldrig. Hør — der staar en Kassular i Vinduet — den skal De have — vil De nok selv bære den hjem.

— Jamen, det er jo Deres eneste Blomst.

— Jeg fortjener ingen Blomster — aa, De ved ikke, hvad jeg er for én — kunde jeg bare leve mit Liv om igen paa en anden Maade.

Og saa fortæller hun paany sit Livs Skuffelser og Lidelser, mens hendes gamle — men endnu kønne — Ansigt stirrer op imod mig, og mens hendes gule, magre Fingre ustandselig piller ved Fryndserne paa det brogede Sengetæppe, som ligger hen over Dynen.

— Tak, fordi De vil hjælpe mig, og fordi De vil høre paa mig, siger hun, og kysser min Haand — der er ikke mange, som vil — slet ingen her i Fat-

tighuset — de glør galt til mig allesammen. Men jeg har da Lov til at være her. Naar bare ikke de andre faar Sogneraadet til at tage min Stue fra mig; bare jeg dog saa maatte dø forinden.

Suppen er færdig; Gertrud faar den i et lille Lervad og spiser med stor Appetit.

— Jeg gør saa meget af Kaal — men jeg bliver saa syg bag- efter — det svier her i Hjertekulen. Det var godt, om jeg snart kunde faa Lov at dø — her i min egen Stue. Ved De, hvad Folk siger, hvisker hun saa — at der skal laves en Jernbane, som skal køre her igennem Byen — men tror De vel, det er sandt? Saa

tør jeg da aldrig mere gaa ud paa Gaden — nej, det var ikke godt, om det skulde ske. Jeg be'r Vorherre om at løse op for mig, inden den Jernbane kommer.

Gertrud slikker Skeen og lægger sig træt tilbage, da jeg tager Fadet. Efter mange Haandkys giver hun endelig Slip paa mig; jeg trykker paa Klinken, staar atter paa Gaden — og trækker Vejret dybt.

* * *

Solen har fra den tidlige Morgenstund skinnet ind gennem Helgas smaa Ruder. Fuglene har kvidret udenfor i Havens Træer og Buske; Æbleroserne har sendt deres Duft ind gennem det aabne Vindue, hvor Vedbendrankerne strækker sig op og gør Forsøg paa at titte indenfor.

Helga følger det hele fra sin Seng, og da jeg kommer med en mægtig Buket Markblomster, bryder hun ud i Lovprisninger over Sommerens Herligheder.

— Hvor er de dog pragtfulde! — og jeg kender dem jo, jeg kan se paa dem, at de er fra Gærdet ned til Kanalen — aa, jeg ser det hele for mig — der er ikke et skønnere Gærde end det.

Pastor Rosen.

Hun piller Blomsterne lidt fra hinanden, langsomt og eftertænksomt.

— Dér er nu Klokkeblomst, Torskemund og Potentil — de staar her først for paa Gærdet — og der er Krageklo, Kællingetand og Regnfang — lige ud for Birkehøjen, ikke sandt? Og de vilde Roser øverst paa Bakken. Saa gaar det nedad, og dér staar Margueritter, Tjærenelliker, Cikorie og Syre — men Dueurten og de smaa Følfod har du fra den lille Mergelgrav. Aa, hvor det gør godt at se saa meget smukt. Blomstrer Slaaen-Buskene? — nej, de har vel Bær nu. Hvordan ser der ud nede ved Kanalen — er Lammefjorden skinnende blank og stille — og er der mange Maager ude paa Fugløen? Kan du huske, vi var derovre og saa saa mange Maagereder — vi maatte bæres i Land det sidste Stykke, da Baaden sad fast i Sandbunden. Det var et helt Eventyr derude mellem de skrigende Fugle. I Dag skreg de vel ikke — stille Fred over det hele — Kanalen snøede sig som sædvanlig ud mod Asnæs, og Siv og højt Græs spejlede sig i Kanten af det blanke Vand. Kunde du se Vejrhøj?

— Ja, den tonede frem i Baggrunden i blaalig Dis.

— Husker du, da vi to var der en dejlig lang og pragtfuld Solskins-Eftermiddag, mens Far var til Præstekonvent hos Pastor Rosen i Faarevejle? Og da vi senere laa i Vejgrøften og ventede paa Far — og opfriskede Minderne fra den Gang, vi var paa Dragsholm til Kadetbal til Ære for Prins Carl, der laa i Nexeløbugten med en Flok Kadetter. Det var jo morsomt at gaa der i de store Sale med de dybe Vinduesnicher og at sidde paa den Altan, som vi hidtil kun havde set i ærbødig Afstand.

Prins Phen fra Siam gjorde sig ikke rigtig i en Lancier, men Prins Carl talte rigtig pænt for Baronens, da vi stod og spiste. Og henad Morgenstunden buldrede vi ud af Slotsgaarden og kørte hjem i den gryende Morgen — forbi Kulaas Skov, hvor Solen just brød frem og forgyldte de lyse Bøgetræer. Og Faarevejle Kirke laa foran os nede i Lavlandet — men som et Forbjerg, der sukkede efter den Lammefjord, der en Gang skvulpede op ad dens Jordvolde og kastede Romantik over den.

Husker du ogsaa, at vi der i Vejgrøften ved Faarevejle dalede ned i et helt Hav af vilde Blomster — næsten som Buketten her — og vi tog hver en Margueritte og nippede Bladene af — et for et —

»Adelsmand, Handelsmand, Doktor, Pastor, Lærer, Landmand, Borgmester, Major —« og da du var midt i »Pastoren«, stod der pludselig en Udsending fra Pastor Rosens for at bede os ind i Præstegaarden; og vi havde det nok saa fornøjeligt baade i den kønne Have og inde i den gamle Præstegaard, hvor Pastor Rosen fortalte os om den Tid, da han var Præst i Grønland. Han var en be-

gavet Mand og har nok skrevet en Del. Husker du hans Tale paa Rim over hans gamle Ven, Pastor Phister?

Helga ser igen paa Blomsterne foran sig og siger:

— Der er mange Minder i ens Liv — selv om det ikke er langt — alt bliver jo til Minder, nogle gode og lyse, andre mørke. Ogsaa Blomsterne her bærer hver især et Minde i sig — Minder om de Solskinsdage, da vi plukkede af dem og gik

sammen med den eller den. Det er som Solskin alt sammen — men saadan er Livet jo ikke —, og vi selv er ikke Solskinsblomster. Husker du Eventyret om »det kolde Hjerte« — vi læste det jo paa Tysk hos Far. Jeg har følt saa tit, at mit Hjerte er koldt. Og har vi ikke alle noget af Troidens Spejl i Øjet — det, vi læste om i H. C. Andersen, men ikke helt forstod, da vi var smaa. Der er saa uendelig mange Splinter, som gør, at vi ser forkert, ser skævt, forstørrelser det hos andre, som vi skulde glemme, og formindsker vore egne Fejl, saa vi ikke ser dem. Aa, det Troidespejl! Mod det kan Alverdens glade Blomster ikke hjælpe.

* * *

Luften er død, stille og efteraarsklam. Der sidder nogle spredte, grøngule Blade paa Elmetræerne omkring Gaarden, og paa Jorden ligger et brunligt Tæppe af Løv. Paa Stenbroen gaar Forpagterens Høns og nipper Græs, mens en Flok fede Ænder rappe vralter Gaarden igennem og stiler mod Møddingen uden for Porten. — Fra Loen høres den ensformige Lyd af Tærskning, og ud af Porten staar

Pastorinde Johanne Petersen, f. Petri, ved Klaveret.

en Støvskey, der blander sig med den tætte Taage. En Kat lister sig langs Ladens Tagryg og lægger sig paa Lur ved et Rottehul i Straataget. Fugtigheden samler sig i Draaber paa Træernes Grene og Kviste; engang imellem falder de til Jorden som tunge Taarer.

Helga har det daarligt, og Doktoren kan ikke hjælpe; han siger, der skal »blot« Taalmodighed til; hun kan ikke taale at læse som ellers, og Mor spørger, om hun skal spille lidt for hende, og hvad det skal være.

— Aa, du kan jo spille:

Den lieben langen Tag
ich hab' nur Schmerz und Plag,
und wenn es Abend wird, dann muss
ich weine*).

— Den er saa sørgelig, siger Mor — men hun sætter sig til Klaveret og spiller Melodien igennem — blødt, blidt og vemodigt. Men saa tager hun Noderne til Elverhøj og spiller alt det kære gamle, som minder hende om den lykkelige Aften for mange Aar siden — i det kongelige Theater — da hun og Far — — —

Mor spiller — Mor drømmer — drømmer om Ungdom og Kærlighedens lyse Haab.

* * *

Sneen har føget ned ad Tagene og lagt sig som smaa, lange Driver i Gaarden. Haven er som et Férige med hvide Træer og Buske — og Solen skinner med eet over det hele, saa alt straaler som funkende Krystal. En lille Vedbendranke titter frem gennem Sneen udenfor Helgas Vindue, og for hvert lille Vindpust nikker og vifter den saa bekendt hen mod de smaa, grønne Ruder, bag hvilke Helga ligger og ser ud paa de hvide Trætoppe, mens hun siger:

— »Det er hvidt derude,
Kyndelmisse slaar sin Knude
overmaade hvas og haard,
hvidt forneden, hvidt foroven — — —«

Hu, man kommer næsten til at fryse ved Blichers Ord. Kan du huske, da vi var smaa; og Far kørte os i Slæde deroppe i Vendsyssel — henover Havens høje Driver, og snart lo vi, snart skreg vi, naar Slæden vendte Bunden i Vejret. Men alt var morsomt, naar blot Far gjorde det. Vore Hænder frøs, saa de hovnede op og blev som smaa Puder — men naar vi kom ind, »nullede« Mor vore stive

*) Den kære lange Dag har jeg kun Smerte og Plage, og naar det bliver Aften, maa jeg græde.

Fingre med sine altid varme Hænder. — Ja, Mor har ofte varmet os.

Der lyder som en dæmpet Rullen af en Vogn i Gaarden, og vi hører Far gaa ud i Gangen. Straks efter lyder det:

— Goddag! Goddag! Ja, her kommer jeg!

— Men Goddag, Pastor Freuchen og velkommen. De er nok ikke bange for Kulden.

— Nej, jeg kommer som en Isbjørn i en varm Pels — og Vejret er jo smukt — meget smukt endda. Nu længtes jeg efter at se Dem og Deres — men Alvilda kunde ikke være med — hun nøjes med at hilse og sige, at hun tænker paa Dem — tænker meget paa Dem.

Snart staar Pastor Freuchen venlig og fornøjelig i det lille Sygeværrelse, hvor han først taler spøgefuldt og derefter slaar om til Alvor. Der bliver hentet en Stol, og vi sidder nok saa hyggeligt sammen under livlig Passiaren.

— Jeg skal for Resten hilse Dem fra Frk. Buchwald, siger Pastor Freuchen, jeg var der forleden; hun er jo et sjældent elskeligt Menneske — og saa er der smukt dernede paa Anneberg ogsaa nu ved Vintertid med Sne

i Haven og Is paa Fjorden.

— Men dog nok skønnest om Sommeren, siger Far; vi var engang en herlig Tur dertil. Vi tog over Siddinge Dæmning til Egebjerg, hvor vi aflagde en Visit hos Pastor Spleis og hans Vita; de har jo en dejlig gammel Præstegaard med en vid Udsigt uden for Haven. Man skal helst besøge Spleis om Dagen, han gaar tidligt i Seng — men staar ogsaa meget tidligt op for at passe sine to smaa graa Heste og sin store Hund. Han elsker sine Dyr — hvor er han øm over Hestene — men han er nu en god Mand og ikke som Folk er flest.

Far indbyder paa en Cigar, og Herrerne gaar ind i Studereværrelset.

Der er ligesom blevet rystet lidt op i os; der er kommen et Pust fra Verden derude. Vi glemmer Sne og Kulde, og mens Præsterne sidder lunt i Fars Stue, og Mor tænker paa det huslige, fordyber Helga og jeg os i, hvad vi kender til de Egne, hvor Pastor Freuchen lever.

— Jeg har da engang været i Nykøbing, siger Helga, en Vinterdag, da Far skulde holde Foredrag deroppe. Det var saamænd en meget venlig lille By — men med en grusom Brolægning, vi hoppede og fløj omkring i Vognen. Men jeg fik mig da en hel pæn Vinterhat hos én, der hed Lovise Han-

Pastor Freuchen.

sen — det stod der i hvert Fald uden paa det Adressebrev, hun pakkede mit Broderigarn ind i. Hun var vist for Resten ikke helt almindelig. — Og jeg har engang været helt ude paa Odden, praler jeg, da Far prædikede i Vakance efter Pastor Nielsens Død. Sikken en Tur! Vi kørte hjemme fra Kl. seks i Mulm og Mørke, for det var i December. I Nykro bedede vi i en Ladeport, hvor en Mand vimsede om med en Lygte, mens Hestene fik Foder og vi sad og smaafrøs; men det hjalp, da vi kom ud og blev gennemrystede, mens vi rullede ned i Tinghulene, og da vi kørte ned ad den stejle Bakke ved Højby. Der laa saa foran os den store, røde Kirke, majestætisk ragende op over den hyggelige gamle Landsby. Og vi kom til Lumsaas med Møllen, der kunde ses viden om, og til Ebøløkke, hvor vi i det begyndende Dagsskær saa Odden strække sig som en lang krum Arm ud mellem de to Have. Den lyserøde Kirke saa saa smilende ud, da det første Glimt af Morgensolen faldt paa den.

Paa Hjemvejen besøgte vi Pastor Freuchens i den gamle Højby Præstegaard; nogle skæve og faldefærdige Længer omgav den store grønne Gaardsplads, men i Stuehuset var der svært hyggeligt, og vi befandt os saa vel hos de livlige Præstefolk.

Men da vi om Aftenen begyndte den lange Hjemtur i ravende Mørke, tænkte jeg rigtignok:

Mon jeg nogensinde oftere kommer til Højby Præstegaard!

* * *

Der er kun en Væg mellem Helgas og min Seng, og vore Døre staar om Natten aabne ind til den store Havestue, saa jeg hører alt, hvad der sker inde hos hende. I Nat ringede hun med sin lille Klokke, og da jeg kom derind, laa hun og hostede Blod op.

Aa, hvorfor skal hun dog lide saa meget og saa længe — hvorfor kan Ungdommen ikke sejre — hvorfor kan hun ikke atter blive rask og gaa iblandt os som før?

Alt ser saa haabløst ud.

Men Mor sidder roligt med Helgas Haand i sin og siger:

Du bedst min Tarv og Trang,
o Herre, kender.
Tilmed er Lykkens Gang
i dine Hænder,
og hvad mig tjener bedst i hver en Maade
du det tilforn jo ser,
min Sjæl, hvad vil du mer?
Lad Gud kun raade!

Da forstaar jeg, at alle mine Bekymringer ikke burde være — det er jo saa sandt hvert eneste Ord i Kingos Salmevers.

Pastor Spleis.

Da jeg senere paa Natten sidder alene hos Helga, siger hun med svag Stemme:

— Husker du, at den Gang, du gik til Præsten, var Far inde paa, at vi ikke skulde lære Luthers Katekismus, blot forstaa den — men da min Tur kom, vilde Far have, at jeg skulde kunne den paa en Prik, og jeg sled i den og i de lange Salmevers, vi havde for — og fældede af og til en Taare, det husker jeg nok. Men nu, naar jeg ligger her de mange søvnløse og ensomme Nattetimer, og nu, da jeg ikke mere kan læse, da er Skriftstederne og Salmerne min største Trøst; de lyder i mit Øre ved Nat og ved Dag, i Lys og Mørke, saa mine Taarer er i Sandhed blevet til Roser.

* * *

Det har været Jul, og, som Helga selv ventede og troede, blev den god og rolig for hende.

Saa rejser jeg ud for i et Par Dage at hente et Pust udefra. Men der er ingen Ro over mig, og jeg kommer hjem før Bestemmelsen.

Da jeg træder ind i Præstegaarden, er der en egen højtidsfuld Stemning over det hele — skønt Mor straks siger, at Helgas Dage er talte. Jeg forstaar ikke ret, at Far kan se saa rolig-glad ud, naar hans Hjertebarn ligger for Døden — hun, der fra ganske lille altid følte sig hjemme i Fars Stue, altid vilde »høre med«, naar Far underviste de større Børn, og altid i sin Opvækst søgte ind til ham for at sidde og læse. Mor ser saa mild og from ud, da hun fortæller, at Helga, der aldrig sang, havde sunget højt og klart hele Salmen »Julen har Englelyd« og straalet af Glæde ved det sidste Vers: Sorg er til Glæde vendt, Klagen endt — — — som vil al Sorgen vende til Glæde uden Ende; bær os paa Børnevis ind i Paradis.

Mor klager slet ikke over, at hun nu for tredie Gang skal se et Barn dø. Jeg forstaar tilfulde, at her har Døden mistet sin Brod, at der er en Jakobsstige mellem Himmel og Jord, hvor Bønnen stiger op, og Trøst og Fred daler ned.

Da jeg kommer ind til Helga, strækker hun Armene ud imod mig og siger:

— Det er godt, du kommer. Der er noget inde i mit Bryst, som har kaldt paa dig — dit Navn har lydt derinde. Men jeg kan kun se dig med det ene Øje — det andet kan ikke mere. Og mine Hænder og Fødder er som Is.

Jeg henter varmt Vand i et Fad og holder de kolde Hænder deri — men det hjælper ikke. Saa slutter Mor sine varme Hænder om dem, men Helga siger:

— Nej, ikke engang en Moderhaand kan varme dem mere. Mine Hænder og Fødder er allerede døde.

Og dog er det saa svært at komme over Muren — komme ind ad Døren. Men det er godt at mærke, at der ikke er langt mellem Himmel og Jord. Gudskelov! Gudskelov!

Saa vender hun sig mod Mor:

— Nu kan du snart sige som Aladdin ved Morgianes Grav:

Visselulle nu, Barnlil,
sov nu sødt og sov nu længe,
skønt din Vugge stander stil
uden Dun og uden Gænge. —

Vi vaager bestandig hos Helga, og hun taler til os som én, der har Hast — som vil hun skynde sig at faa sagt alt det, der bor i hende af Kærlighed, Ydmyghed og Tak. Hun føler sig saa glad, men synes, det varer saa længe.

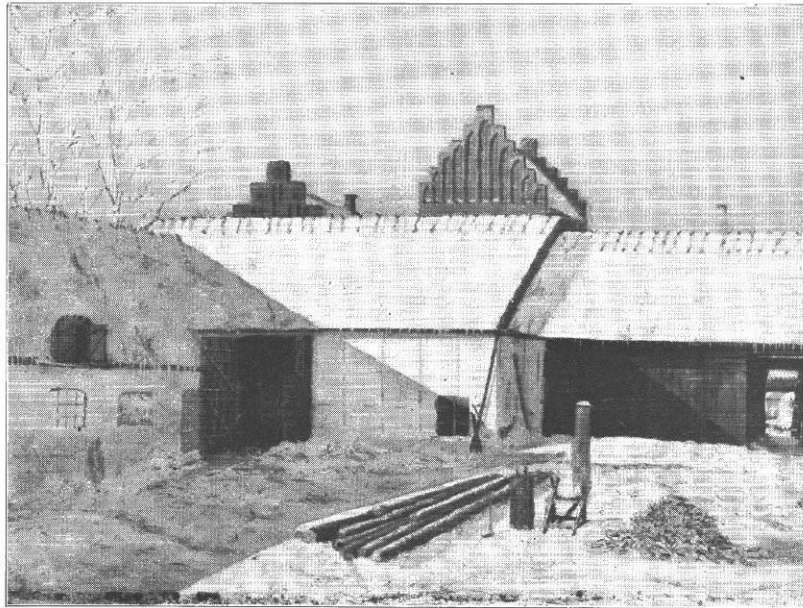
— Hjælp mig, bed for mig, at jeg snart maa komme gennem den Dør — jeg vil gerne hjælpe jer igen, naar I skal dø — hvis jeg kan —, og I kom-

mer jo snart. Men det ved hvert eneste lille Frø, for ret at leve maa først man dø. Nu forstaar jeg rigtig, at Roserne vokse i Dale, dér faar vi vor Jesus i Tale. Gudskelov!

Vi skønner, at Helga ikke mere kan se os, og just da Solen staar op — saa stor og luerød, som vi aldrig før saa den paa en Vinterdag —, drager Helga sit sidste Suk, mens Solen kaster sine Straaler ind over hendes Leje. —

Saa er Helga borte for os — og der er saa tomt,

saa tomt. Hun bæres ud fra det Hjem, hun var saa stærkt knyttet til — og en Dag staar Far ved hendes Kiste og taler som hendes Præst, hendes Far, hendes Ven. Og det er ikke Klage over Tabet af hende, der var saa meget for os — det er Tak, der lyder gennem hans Ord, Tak for alt, hvad vi har oplevet i disse rige Dage, Tak, fordi der her er vundet

Fra Grevinge Præstegaard.

Efter Maleri af A. C.

det Sejr over Døden. — Saa synger vi: Julen har Englelyd — — — Bær os paa Børnevis ind i Paradis.

Da jeg henad Aften gaar ind paa Kirkegaarden, er Helgas Grav dækket af Sne, som stadig daler ned — saa stille, saa stille — og lægger sig over alle de skønne Blomster. Endnu kan jeg se nogle røde, Tulipaner i Kransen fra gamle Venner i Fars tidligere Menighed — endnu lyser de op med deres stærke Farver og fortæller om den Kærlighed, som aldrig rusten.

Men Sneen drysser bestandig — drysser, drysser — saa sagte, saa sagte —

Visselulle nu, Barnlil,
sov nu sødt og sov nu længe,
skønt din Vugge stander stil
uden Dun og uden Gænge. —

Saa er alle Blomster dækkede af den hvide, bløde Kaabe — den, der skærmer alle Spirer i den kolde Vinternat, for at de kan vaagne op til nyt Liv.

NORDSTRAND

AF TAGE CHRISTIANSEN

De vokser kun langsomt, mine smaa Fyrretræer herude ved Nordstrand. Men i Aar har dog flere af dem rigtige store Grankogler — som jeg ikke nænner at pille af, selv om Gartneren siger, det er det bedste.

Nordstrand ved Lumbsaas og Ebbeløkke.

Gunnar Rasmussen fot.

De staar tæt i den lille »Skov«; her gælder det om at holde sammen. Blæsten ude fra Kattegat er haard, og der er ikke meget Muld i den fattige Sandjord.

Men der staar ogsaa nogle smaa Fyrretræer spredt mellem Lyngtoppene. De naa ikke langt op over Sommerens høje Græs og de tyndstilkede Blaaklokker; men de kan se ned paa Kællingetanden og Evighedsblomsterne — for ikke at tale om Kragekloen og den spinkle, bløde Harekløver; og deres stærke grønne Farve kan ses langt bort. Mellem dem skal Sommerhuset engang ligge. Hundrede Gange bliver det bygget hver Vinter, og dog leger Blæsten endnu frit i det lange, blege Græs — og til Vinter kan jeg begynde forfra. Det er maaske det aller bedste ved det hele.

Fra ganske lille har jeg tumlet mig i Vandet her neden for Marehalmen. Sand og Sten og Muslingeskaller var dengang en Verden for indbildte, primitive Væsener — højsst repræsenterede ved Stumper af Pinde eller af gammel Tang —, for hvem der kun eksisterede det ene Problem at faa bygget en Fæstning saa godt som muligt; helst skulde den være med underjordiske Gange og Voldgrave, eventuelt med Adgang til Havet ad Veje eller Kanaler.

De store Slag til Søs blev altid til Tragedier, fordi Muslingeskaller saa let gaar til Bunds. Saa var det nok saa sikkert med et Stykke ilanddrevet Tømmer, det kunde styres fra Land ved Bølgeringene fra Sten, der kastedes ud. Var vi flere »Stormagter«, der vilde beherske Farvandet, var det sikrest at forsyne Skibene med Kanoner. Først senere lærte vi — kun alt for godt — den Gløse: at *torpedere*.

Der kom en Tid, da Fremmede tog Stranden i Besiddelse. Et efter et rejste Husene sig langs hele Kattegat. Ingen havde bedt dem komme. Var det ikke vores Strand? Lyn-gen og Evighedsblomsterne, de smukke Sten og Muslingeskallerne, Korkstykkerne, der drev i Land ude fra Eventyret, den frie Slette ind mod Land til lange Løbeture efter Badet — var det ikke alt sammen vores? Hvad kendte vel de til Nordstrand? Vi havde givet Havet vore Hjerter. De vilde købe det for Penge.

Kendte de »Sømærkerne«, naar de var svømmet ud, saa de kunde vide bestemt, hvornaar de var over en af Revlerne, hvor de kunde bunde og hvile et Øjeblik? Vidste de, med hvilken Vind Vandmændene kom, eller i hvad Slags Vejrr de kunde øjne

Fra Nykebing Nordstrand.

G. R. fot.

Kullen eller Fyret paa Hesselø? Forstod de mon at løbe paa bare Ben, saa Tidsler og Torne ikke stak i Fødderne? Forstod de Bølgernes skiftende Sange?

Maaske vidste de, at Havet har tusinde Ansigter at

vise os. Men mon de vidste, at ogsaa hele den hvide Strandbred kan forandre sig fra den ene Dag til den anden? Helt op til Klitterne regerer Havet. Den sidste Sommerdag kan Strandbredden ligge og glitre i Solen med sine lange Rækker af hvide og brogede Sten og maaske med nogle lange, mørke Striber af forlængst opskyllet Tang. Strandkaalen med sine store Blade og den ydmyge Strandvikke er vokset helt ud forbi Marehalmen, og de smaa nøjsomme Stenplanter er rykket længere og længere ud for at faa et Glimt af det blaa Vand.

Og se saa Nordstrand paa en Efteraarsdag, naar Stormen har været der. Sten paa Sten er

slynget op og har skjult Sandet. Stejlt skraaner Strandbredden ned mod de smaa Skvulp fra Bølgerne, der klukker i Latter over den, der ikke vidste, at hele Stranden er deres. Helt oppe ved Marehalmen er Sandet slikket bort. Strandkaalens Blade er borte, og dens lange, tykke Rødder stikker nøgne frem fra Sandet som Armene paa halvt begravede Strandvaskere.

Eller se Stranden en Vinterdag, naar det hvide Skum ligger i lange Striber højt oppe paa Land, dobbelt hvide mod det knugende dystre Hav og den kolde Himmel. Det piber og hviner i Marehalmen og det tørre Græs, der er intet Liv, kun et ubarmhjertigt Øde, hvor selv Bølgerne søger at skjule sig under en Bræmme af Tang. Det kan ogsaa ske, at Isen prøver at lamme Bølgeslaget. Da kan man langt ind i Land høre Bruset fra

den vældige Kamp, af Nordstrand i Vrede. Og haardt skal det gaa til, om det lader sig binde.

— — — Der glimter en hvid Sejlør langt ude mod Nordvest. Snart er den borte bag Pynten ved Klint, hvis lange Højdedrag skjuler Kystens buede Linje forbi

Sonnerup Skov med dens bløde Mostæpper, Lumbsaas og Ebbeløkke med de prægtige Skrænter og videre helt ud til Griben paa Sjællands Odde.

Mod Nordøst kan Øjet følge Bugtens Runding forbi Nykøbing Nordstrand med det bløde Sand og de mange Sommerboliger og Badehuse indenfor Klitterne, forbi Skærbys Klitter med Lyng og Plantager bag ved, og ud til Rørvig, hvis Kirke

Indenfor Klitterne.

G. R. fot.

lyser som en hvid Prik over Plantagerne. Og endnu længere ude glimter i Soldis Nordsjællands høje Skrænter. Kun i sigtbart Vejr, helst før Regn, anes Klitterne ved Kullen.

Mangfoldige Huse er vokset frem herude. Men mange af dem, der købte Jorden, kom aldrig herud. De, der kom, kunde ikke slippe Nordstrand igen. Og nu hører de til herude mellem Lyngen og Marehalmen, mellem Gyvelbuskene og Fyrretræerne. Endnu er her Plads nok, og Havets friske Saltvand og den stærke sunde Blæst gør ingen Forskel.

Vi er saa rige, naar vi er smaa. Hvor lykkelig er man ikke nu for at eje blot en Strimmel af det Barndommens Land, der ikke kendte anden Grænse end den, Benenes Træthed satte. Her er et Fristed ikke blot for Gyvel og Evighedsblomster, men ogsaa for Menneskesind.

Kattegat.

Det bølger og bruser
Paa skummende Vove —
Det piber og suser
I Takkel og Tove!

Reb Sejl ufortrøden —
Paa Styret giv Agt —
Med Stormen staar Døden
Saa ofte i Pagt!

Se, — Fyret — det blinker
Om fraadende Grund!

Langt borte dog vinker
Livsalige Stund!

Trods Storm, ja trods Døden,
Trods Sorger og Savn
Min Baad ufortrøden
Mod himmelske Havn
Jeg trøstig faar styret
Med Herren ved Ror!
Af ham er jeg hyret —
Ham har jeg om Bord!

R. Skifter-Andersen.

HOS PETER MADSEN I ESKILDSTRUP

Den 80-aarige Peter Madsen fra Eskildstrup, en Bondesøn, der blev Foregangsmand blandt Bønder, deres Folketingsmand og Tillidsmand, Kreditforeningsdirektør og en af de første Bønder, der blev udmærket med Ridderkorset, fortæller om Livet i sit Barndomshjem og om sig selv.

En solklar Høstdag, mens de lange og snorlige Rækker af Sædhobe endnu staar paa de gule Marker og tørres af Odsherreds skarpe Blæst, kører jeg ad ujævne, bakkede Veje, der slynger sig i stadig nye Sving omkring Huse og Gaarde, mod den lille By Eskildstrup mellem Egebjerg og Vig. Midt i dette Landskab, der ejer Bakkernes Frejdighed, de fjerne Skovstrækningers yndefulde Linier og Fjordens blanke Smil — et typisk Stykke Odsherred, som det viser sig fra sin blide Side imod Øst — ligger *Hvidlykkegaard*, Peter Madsens Fødegård.

Peter Madsen selv »har fri« i Dag, da der ikke kan køres ind endnu efter Regnen; ellers tager han trods sine 80 Aar sin Tørn med blandt Gaardens Folk. Nu viser han mig rundt paa Gaarden, der med dens mange store og smaa Bygninger er som en hel lille By, hvor alt er velholdt som paa faa Steder, og hvor alt er moderne og praktisk indrettet.

Herude tilbringer Peter Madsen og hans Hustru en Tid hver Sommer — i Aar dog først efter, at han har været paa en Rejse helt op til Nordkap, — medens de ellers bor i København, hvor Peter Madsen i saa mange Aar har haft sin Gerning som Kreditforeningsdirektør. Odsherred elsker han saa højt som nogen; her har han sin Rod og sit gamle Hjem; her har han kæmpet sig frem, og her har han ydet sine mange Tjenester.

Da vi igen sidder i hans Stue, beder jeg Peter Madsen fortælle om sit Barndomshjem og om sig selv. Og snart er vi langt tilbage i Minderne om svundne Dage — da Siddingefjorden endnu vandfyldt og ukultiveret skar sig dybt ind i Landet, og da der paa Annebergsgaardens Marker laa

EN NU FORSVUNDEN BY, UBBERUP.

Stor var denne By ikke; dens Areal har været omkring 250 Tdr. Land, og den har bestaaet af 4 Gaarde og 3 Huse og en Skovfogedbolig. Gaardene har, saavidt Jens Hansen, Nakke, har faaet opklaret, ligget ved den Vej, der fører fra Skovleddet i vestlig Retning til Asminderup, 2—300 Alen fra Leddet, der hvor Vejen nu danner en Vinkel. Saa sent som i Fjor blev mange Læs Brosten, større Sten og Murbrokker gravet op der. Byen brændte i 1776. Christian den Syvende var samme Aar ved Auktionsskøde blevet Ejer af Anneberg og Ellingegaard, men havde sat den tidligere Ejer, Kammerraad

Jakob Hansen, til at administrere Gaardene sammen med det øvrige Krongods i Odsherred. Da Ubberup nu brændte, blev Jorderne lagt ind under Anneberg, og der blev bygget et Teglværk. Der findes endnu Spor af Lergrave paa Arealet. Som Erstatning for de nedlagte Gaarde blev der bygget 13 Huse i den syd- og sydvestlige Del af Arealet, hver med et Tilliggende af ca. 4 Tdr. Land.

I en af de fire Gaarde i det gamle Ubberup boede *Hermann Zakariasens Søn Peter Hermansen*, født i Aaret 1739 og gift med en Gaardmandsdatter, Karen, f. 1745 og Datter af Peter Petersen i Staarup. Og blandt deres Børn fødtes i Ubberup i 1772 Peter Madsens Farfader, Lars Petersen.

Seks Aar senere er Familien flyttet til Nakke, idet Rentekammeret har approberet et Forslag fra Kammerraad og Forvalter Jakob Hansen gaaende ud paa, at Morten Michelsen i Nakke »paa Grund af Gaardfæld og Restancer« skal fratræde sin Gaard (Matr. Nr. 13), som derefter skal antages af Gmd. Peter Hermansen i Ubberup. Senere gik forøvrigt Fæstet i Arv til Sønnen Peter (f. 1782), der blev Bedstefader til Jens Hansen.

Lars Petersen blev i 1787 konfirmeret i Rørvig Kirke, men fra hans 16. Aar er han ikke at finde blandt Altergæsterne. Men det vides ogsaa, at han allerede som ungt Menneske kom i Tjeneste hos Herskabet paa Anneberg. Her var Kammerraad Hansens Datter, Christine Margrethe, i 1782 blevet gift med Inspektør *Frantz Wilhelm Trojel*, der i 1801 købte Anneberg, efter at de i 25 Aar havde været Domæne. Hos den dygtige og usnobbede Mand, der synes at have haft Bøndernes fulde Kærlighed — blandt hans Børn var Ulrikke Eleonore Schwane (g. Fribert), der senere som Frue paa Anneberg var meget kendt og afholdt paa Egnen — blev Lars Petersen Tjener. Og Højby Kirkebog udviser, at han i 1798 blev gift med Ane Larsdatter, der ligeledes tjente paa Gaarden. Hun var Datter af Husmand og Tingmand i Højby Lars Larsen.

Lars Petersen synes som Tjener at have været afholdt af sit Herskab. I hvert Fald blev han hjulpet til at faa en Gaard i Fæste — og det blev den Gaard, hvori jeg nu sidder overfor hans Sønnesøn, Peter Madsen, og beder ham fortælle lidt af, hvad han husker eller har hørt fortælle.

ET HUNDREDE AAR TILBAGE.

— Min Farfader, begynder Peter Madsen sin Fortælling, skal have været en klog og dygtig Mand, men tillige streng og myndig. Han var i 1815 blevet Sognefoged i Vig, og jeg har som Barn hørt gamle Folk fortælle, at han satte Folk ud af Gaarde og ind i Gaarde, ganske som han selv vilde. Det kan forsaavidt godt være rigtigt, som hans Indstillinger til Herredsfogeden vist saa godt som altid blev fulgt. Det skyldtes sikkert for en Del, at han skrev saa godt for sig.

Jeg husker ogsaa, at min Fader og hans Søsken ofte har fortalt om en Gaardmand fra Sejstrup, at han gerne vilde knibe paa den »Fogedskæppe«, der tilkom min Farfader, og som Gaardmændene en Gang om Aaret samlede for at aflevere. Da Farfader gjorde ham opmærksom paa, at der manglede noget i hans Skæppe, svarede han: »Strenghe Herrer raader kun stakket!« — »Hvad siger du!« raabte Farfader og huggede ham med Armen, saa han faldt bagover. Der var aldrig langt mellem Ord og Handling, og sligt kunde godt passere i den Tid.

Farfader maa have været en dygtig Landmand efter Datidens Forhold; der er endnu opbevaret Sølvmedaljer og Sølvbægre med Inskription, som han har faaet af Det kgl. Landhusholdningsselskab.

I 1845 døde Farfader, godt 72 Aar gammel, og han efterlod sig 11 Børn. Som den ottende i Rækken blev min Fader, Mads Larsen, født den 18. September 1812 — paa denne Gaard, hvor han tilbragte hele sit Liv.

Min Fader blev som »gammel Mands Søn«, som det hed, fritaget for Tjenesten; det kunde dengang lade sig gøre, naar en ældre Mand var optaget af Hverv uden for Hjemmet og derfor maatte have en Søn hjemme. Det førte altsaa til, at Fader maatte tilbringe hele sin Ungdom her paa Gaarden.

— Derved lærte han maaske, at han senere skulde sende sin egen Søn ud?

— Ja, det er jo mærkeligt, at Farfader ikke forstod, at netop den Søn, der skulde overtage Gaarden, trængte til at komme ud og lære noget for at føre Udviklingen videre. Hans Søsken kom alle ud; to af dem kom under Landhusholdningsselskabet, og en af dem blev for Resten Forvalter paa »Edelgave«, der nu tilhører Madsen-Mygdal. At Fader i sine senere Aar ogsaa har følt det, ved jeg fra de Aar, han var Medlem af Sogneraadet. Jeg har hørt ham klage over, at han ikke kunde skrive for sig, at han havde lært for lidt og ikke kunde følge Trit med Landbrugets Udvikling; og Gaarden stod da ogsaa i hans Manddomstid paa samme Trin, som da hans Fader havde den.

EN VALFART TIL HELENES KILDE

Min Moder er født i Frostrup, fortsætter Peter Madsen sin Fortælling. Hun hed Anne Nielsdatter, og hendes Fader var Gmd. Niels Pedersen, der var født i

Underød. Allerede fra sit 17. Aar havde min Moder haft et sygt Knæ; det var angrebet af Benedder, og gennem længere Tid var der forgæves søgt Læge for det. Til sidst sagde Lægen til hende: »Hvis du vil søge Hjemmeraad, skal jeg ikke have noget imod det.« Og der blev da søgt baade kloge Mænd og kloge Kvinder, som det dengang var almindeligt, omend det gerne skete i det dulgte. »De kloge« besad stor Magt over Folk og kunde tit dupere dem.

Den mest interessante Rejse, min Moder maatte foretage af den Slags, var til Helenes Kilde i Nordsjælland.

Det var jo i de Tider en lang Vej at komme fra Odsherred til Nordsjælland. Siddingefjorden var endnu ikke inddæmmet, og der skulde ogsaa køres helt uden om Lammefjorden. Hun blev kørt i sine Sengeklæder, og Tidens faste Vogne var navnlig for en syg ingen behagelig Befordring.

— Hvor længe varede saadan en Rejse dengang?

— Jeg ved ikke, hvor længe de var om at naa derop, men jeg ved, at hele Turen varede 8 Dage. Men de maatte ogsaa køre i Skridt, for at hun ikke skulde lide for meget.

De kom derop til St. Hans Aften, saadan som det skulde være. Der holdt en Mængde Vogne med Syge omkring Kilden, og rundt om stod der — som en Kreds af Træer — Krykker, som var sendt af dem, der mente at være blevet helbredet ved Kildens Lægedomskraft.

Moder laa saa ved Kilden St. Hans Nat. Hun havde Kirkejord paa sig, som man skulde, og det var ogsaa en Betingelse, at man virkelig sov om Natten. Desuden skulde der ofres i en Blok. Denne Blok har jeg for Resten selv set paa en Udflugt, jeg engang gjorde dertil sammen med min Datter for at se Stedet.

Paa samme Tur var Moder inde hos en klog Kone. »Den Sygdom, du har«, sagde Konen, »er den samme, som vor Datter havde. Hun fik en Flaske Skedevand (Saltsyre)«. Det fik min Moder saa ogsaa, og hun drak den hele til et Glas Vand. Men det var hende, ligesom hun skulde brændes op indvendig, og i lang Tid kunde hun ikke spise anden Mad, end hvad der kunde hældes helt flydende i hende. Den kloge Kones Mand blev da ogsaa helt ulykkelig, og han var bange for, at der skulde komme en Ulykke ud af det. Da han kom med Bebrejdelser og gjorde opmærksom paa, at deres egen Datter havde været en ellers rask Pige, blev Konen ogsaa ængstelig og kiggede efter i en Bog, hvorfra hun hentede sin Viden. Men saa kom hun glædestraalende og fortalte, at Moder ikke vilde dø denne Gang, for nu havde hun set, at Moder først skulde giftes med en Enkemand.

Og det kom for Resten godt nok til at passe.

Før Afskeden sagde den kloge Kone til min Moder: »Den, som er Skyld i din Sygdom, skal nok komme for at ville se dig, inden du kommer hjem; men saa maa du passe paa, at hun ikke ser dig i Ansigtet, for det kan gerne blive din Død!« Moder fik derfor svøbt et Tørklæde om

Hovedet, og det gik ogsaa godt, lige til de naaede en af de sidste Gaarde før Hjemmet, og Moders Fader udbrød: »Gudskelov, at der dog ingen kom og saa dig!« Men i det samme kom en Pige ud fra Gaarden for at se den syge. De skyndte sig saa at forklare, at Moder ikke kunde taale Lyset, og trak Tørklædet helt ned over Øjnene, og Faderen begyndte at tale om, at Hestene var urolige. Og saa skyndte de sig at køre videre.

— Hjalp det saa paa Deres Moders Helbred?

— Hvad der nu har hjulpet, det er ikke saa godt at sige; men fremad gik det, og omsider blev hun da saa rask, at hun kunde færdes oppe. Men hun beholdt for stedse et stift Ben.

SIDDINGE DÆMNING

Den interessanteste Tid for min Moder i hendes iøvrigt ensformige Ungdomsliv med dets megen Sygeleje var Anlæggelsen af en Dæmning over Siddingefjorden fra Atterup til Frostrup — eller rettere til Udmarkerne til Abildøre — i Midten af 40'erne. En Grev *Schulin*, der var Ingeniør, forestod og ledede Arbejdet, og han kom til at bo hos min Moders Forældre, hvis Jord gik helt ned til Fjorden. Hos dem boede ogsaa mange af Arbejderne, og det var min

Moder, der stod for Husholdningen. Greven var en meget myndig Herre, selv om han til Tider ogsaa kunde være helt jævn og folkelig. Engang, da en Arbejder kørte et Læs ud, sank Hesten i og fik skrabet et Ben. Greven tog da sit Lommetørklæde og Snoren fra sin Merskumspibe og forbandt Benet. Da Arbejderen gav sig til at le herover, raabte Greven: »Skal din forbandede Flab le, fordi jeg forbinder Hesten!« Og saa gav han ham et Slag, saa han tumlede. Men naar han ellers færdedes jævnt og naturligt mellem Arbejderne, holdt han især af at lege med deres Børn. En lille Dreng, hvis Moder hjalp til ved Arbejdet paa Gaarden, havde han en Dag taget op paa sit Knæ, da Drengen spurgte: »Bliver jeg ogsaa Greve, naar jeg bliver stor?« — »Nej, det tror jeg Fanden brække mig ikke«, lød det lidt kraftige Svar tilbage. Greve blev han heller ikke, men han

blev en dygtig Stenhugger og Murer. For Resten er hans Søn nu Centralbestyrer i Egebjerg, og hans Sønnesøn er den kendte Frugtavlser Hardy Hansen.

Naar min gamle Morfader var nede paa Marken for at hente Grønt til Kreaturerne og Grevens Hest, kunde det ogsaa hænde, at Greven paa Vej hjem til Middag kom og sagde: »Kom og tag min Pibe, Niels Pedersen, saa skal jeg tage Trillebøren. Jeg kan nok bedre trille

den op ad Bakken.« I Selskabslivet i Nykøbing tumlede Greven sig med Liv og Lyst. Og kom han lidt sent af Sted fra en L'hombre, saa Akcisebommen var lukket, lod han sin Hest springe over den; og han red hjem i saadan en Galop, at de i stille Frostvej kunde høre ham i Frostrup, naar han var i Egebjerg.

Ofte kom Grevens Familie eller andre højtstaaende Damer og Herrer for at besøge Greven, og de maatte saa beværges og undertiden have Logis.

— Hvordan kunde man dengang skaffe Kost og Logis til saa mange Mennesker?

— I Begyndelsen boede Arbejderne ogsaa paa to andre Gaarde, men efterhaanden flyttede de til min Moders Hjem, og det var ogsaa tit strengt nok for hende. Om Vin-

teren kunde de ikke arbejde, i hvert Fald ikke i den strengeste Tid, men om Sommeren var der en Mængde Arbejdere; der var Svenskere, Nordmænd og Tyskere imellem, og det hele stod paa i 3 Aar. De sov i Lo og Lade og paa Høstænget. Men der skulde jo noget til for at mætte alle dem. Og da der ikke som nu var nem Adgang til at købe noget ind, maatte det meste laves hjemme paa Gaarden. I lange Tider maatte de saaledes bage en Ovn fuld af Brød hver eneste Nat.

Greven havde Øverstestuen, og ved Skillerum var der taget et Fag fra, som igen var delt i to Rum, som ogsaa var hans. Naar hans Forlovede og hans Forældre kom og skulde ligge der om Natten, blev der baaret Halm ind i Øverstestuen, og hvad der var af Tæpper blev lagt over. Og de fik af Husets daglige Mad. Det kunde alt sammen gaa i de Tider; nu stiller jo selv

Fhv. Folketingsmand og Kreditforeningsdirektør Peter Madsen.
Kommandør af Dbg. og Dannebrogsmænd.

Efter Maleri af Axel Hou, ophængt i Kreditforenings Bygning i København.

jævne Folk større Fordringer. — En anden Ting var, at Sygdom hærgede saa stærkt i Hjemmet. Niels Pedersen havde været med i Krigene, og derfra stammede sikkert en Sygdom, han fik med Aarene, vist en Slags Spedalskhed. Hans Fingre visnede efterhaanden hen og faldt bogstaveligt af Led efter Led. Jeg kan selv huske, at han har bedt min Moder om at tage en Saks og klippe en Finger af. Min Moder var taalmodig i sine Lidelser. Jeg maa altid beundre hendes Viljestyrke og hendes varme Hjerte.

BARNDOM

— Og nu Dem selv?

— Om min Barndom har jeg ikke meget at fortælle. Jeg levede ret ensomt i Hjemmet sammen med min 8 Aar ældre Søster uden rigtige Legekammerater. Der er kun enkelte Ting, som det bag efter forekommer mig ret har lyst for min barnlige Fantasi. Der var især Juleglæderne, skønt de med Hensyn til ydre Betingelser maa synes ret tarvelige i Forhold til, hvad der nu gøres for at glæde Børnene i Julehøjtiden. Det var dengang Skik, at hver af Tjenestefolkene til Julen fik et Julebrød, og dem var jeg med at lave. Jeg fik Lov at sætte Stads paa Brødene. Jeg lavede f. Eks. Figurer i dem ved at trykke forskellige omvendte Glas ned i dem, før de sattes i Ovnen.

Og saa husker jeg Sommeraftnerne, naar jeg en sjælden Gang fulgtes med min Moder ud i Marken og Ulkerup Skov, som grænser op til den. Jeg fik aldrig Lov at holde Moder i Haanden, fordi hun altid skulde strikke. Jeg var henvist til at holde i en Snip af hendes Forklæde. Paa disse Ture søgte min Moder at aabne mine Øjne for Naturens Skønhed, eller hun viste mig den mægtige Himmelhvælving med de mange tindrende Stjerner og søgte derigennem at drage mig til den mægtige og kærlige Gud, som styrede og ledte alt og alle, og som kunde se os overalt, hvor vi færdedes. Jeg skulde se at blive en god Dreng og blive til Glæde for mine Forældre.

Desværre blev jeg dem ikke til Glæde i min første Ungdomstid, tilføjer Peter Madsen med et Suk.

— Vil De ikke fortælle lidt om det daglige Liv i Deres Barndomstid?

— Ja, derom kunde der jo nok fortælles en Del; men det adskiller sig ikke saa meget fra, hvad andre har fortalt fra deres Hjem. Kun vil jeg sige, at der var mere *Poesi* over det daglige Liv dengang, end der er nu. Man förstod at faa Fest ud af smaa Ting — det sidste Skaar mejet, det sidste Neg bundet, det sidste Læs kørt hjem, Brydegilderne o. s. v. Naar sidste Skaar var mejet, gik Karlene med Leerne hjem og »strøg for Kaalen«, det vil sige, at de huggede Kaalen i Haven, hvis de ikke blev beværtet med Kager og Snapse — hvad de dog vist altid blev. Men jeg tror for Resten ikke, det var almindelig Skik her paa Sjælland; det var en jysk Karl, vi havde, der havde ført Skikken med sig.

Naar Hørren var rusket og skulde »tage Vand« og

derefter var tørret og brudt, saa var der i Forbindelse med Brydningen altid en Festlighed, hvor man sammen med fremmede »Brydefolk« og »Skættekoner« levede højt med Kager og røde Snapse. Og vel navnlig for os Børn var det en stor Fornøjelse.

Enkelte Steder, hvor der endnu sad noget af den gamle Overtro tilbage, satte man Ris til Hørren, naar den stod paa Marken, for at ikke Hexene paa Vej til Bloksbjerg skulde ride gennem Hørren og spege den.

Der blev ogsaa danset meget paa Gaardene. Der var jo ikke Forsamlingshuse, og derfor vilde de unge naturligtvis gerne danse, hvor der — som hos os — var en stor Øverstestue. Var der Kartegilde, kom de unge Karle, der skulde følge Pigerne hjem, og der blev da i Reglen Tid til først at lege eller danse, og det var jo vældig Sjov for os Børn.

Moders Sygdom gjorde imidlertid, at der sjældnere blev holdt rigtige Dansegilder hos os, hvad de unge naturligtvis var kede af, ogsaa af den Grund, at der blev sagt, at Musiken i vor Stue lød særlig klangfuldt, fordi der var gravet Hestepander og Oxepander ned under Stuegulvet. Mærkelig nok fandt vi, da vi i 1893 byggede Huset om, Rester af saadanne Dyrepander under Gulvet.

Min Skolegang i Landsbyskolen (hos Lærer Clausen i Eskildstrup, om hvem det forøvrigt fortælles, at han disputerede paa Latin med Provst Bloch i Vig) var ikke særlig grundig, da jeg blev brugt meget i Hjemmet. Og da der kun var én Lærer — og han var gammel — til at undervise opimod 100 Børn, er det forstaaeligt, at det var meget smaa Skolekundskaber, jeg fik i min Barndom.

EN OMVENDELSE

— — Peter Madsen standser et Øjeblik i sin Fortælling og ser frem for sig — eller rettere ser tilbage paa de vanskelige Aar, der kommer for mange unge. — Bagefter at se, fortsætter han saa, kan det være saa mærkværdige Oplevelser, der skal til for at retlede én. Se, mine Forældre fik en meget slet Karl. Han passede sit Arbejde godt, men han fik en sørgelig Indflydelse paa mig. Jeg var livlig og udviklet af min Alder, men mine Forældre tænkte ikke paa, at han kunde paavirke mig. Han havde en Evne til at gøre alt grinagtigt for en Dreng som mig, og han fik mig efterhaanden med paa den ene Galskab efter den anden. Jeg var vel omkring 16 Aar, da han en Aften sammen med nogle andre Kammerater fik mig med hen paa en Nabogaard til en »hellig Forsamling« for at lave Spektakler. Det var Kolportør *Peter Larsen*, der talte, og han var en god Taler. Han talte om Død og Djævel og Helved paa en saadan Maade, at jeg blev helt forskræmt og blev alvorligt optaget af det. Jeg glemte helt at gøre Spektakler, og jeg tog den Aften den Beslutning, at jeg for Fremtiden slet ikke vilde komme sammen med de daarlige Kammerater og ikke vilde drikke Brændevin. Da vi næste Dag spiste, og Fader som sædvanlig skænkede Snaps rundt, sagde

jeg: »Nej, jeg har taget den Beslutning ikke mere at tage Del hverken i Spil eller Drik!«

— Atter standser Fortællingen lidt. — Det er ikke altid saa let at klare for sig selv, siger Peter Madsen saa, hvilke Omstændigheder, der har haft Indflydelse paa ens Liv. Men der var ogsaa en — religiøst paavirket — ung Pige. Hun lod mig en Dag vide, at saadan en som mig var ikke værd at leve et Liv sammen med. Og saa det gjorde sit til, at jeg fuldstændig rev mig løs fra mit tidligere Liv, og en Tid gik jeg med til alle gudelige Forsamlinger i Indre Mission i vid Omkreds.

— De blev saa senere paavirket af Grundtvig?

— Ja, det gjorde jeg. Men som der staar: »Til

samme Him-
mel gaar vor
Gang, adskilles
end vort Spor«. Og jeg ser ikke saa strengt paa Indre Mission, som saa mange Grundtvigianere. I Forsamlinger, hvor kristelige Retninger brødes, har jeg tit syntes, at der paa begge Sider manglede kristelig For-
dragelighed;

thi om et Menneske vindes af den ene eller den anden Retning, synes jeg, har mindre at betyde, naar blot det bliver til et alvorligt og godt Menneske.

Det skulde imidlertid ikke vare længe, før jeg kom ind i grundtvigske Kredse, for det næste Skridt i min Udvikling var, at jeg kom

PAA HØJSKOLE

Jeg følte Trang til at løsrive mig, til at faa Kundskaber og lære andre Mennesker og Forhold at kende. Nu var det dengang en Sjældenhed, at en Bondekarl rejste paa Højskole, men omsider fik jeg da mine Forældres Tilladelse og kom paa Hindholm Højskole — Vallekilde syntes jeg var for nær ved Hjemmet og mine tidligere Kammerater. I 9 Maaneder fra den 1. Nov. 1868 var jeg paa Hindholm, og det var som at opleve en helt ny Verden under Forstander Nielsens stærke personlige Paavirkning. (Forst. Nielsen var Fader til en Søskendeflok, der tæller flere store Navne, bl. a. Forfatteren L. C. Nielsen.) Det gik mig her — som det vel er gaaet andre —, at jeg kom til at ønske blot at faa Lov til at arbejde videre paa min Uddannelse og engang gøre mine Kundskaber frugtbringende for andre. Men mine For-

ældre ønskede mig hjem paa Gaarden, og navnlig kunde jeg ikke gaa imod min Moders stærke Ønske.

Næste Aar fik jeg dog Lov at tage paa Tune Landboskole, hvor jeg tilbragte 10 lykkelige Maaneder. Jeg forstod, at skulde jeg være Landmand, saa maatte jeg ogsaa af al Magt søge at dygtiggøre mig dertil, og jeg kastede mig med Iver over alle de Fag, der berørte Landbrug og Husdyrbrug.

Da jeg efter min Hjemkomst ikke af min Fader kunde faa Lov at prøve i Praksis noget af alt det, jeg havde lært, rejste jeg imidlertid snart ud igen, denne Gang til Kalundborg for at lære Landbrug og Mejeri-

væsen hos den særdeles dygtige Landmand, Propr. La-
waetz. Efter
at jeg var ble-
vet kasseret
paa Session,
foretog jeg en
Sommer en
Rundrejse i
Jylland, og en
Tid omgikkes
jeg med Pla-
nen om at gaa
Mejervejen.
Og endelig til-
bragte jeg en
lærerig og in-
teressant Vin-
ter paa Askov
Højskole.

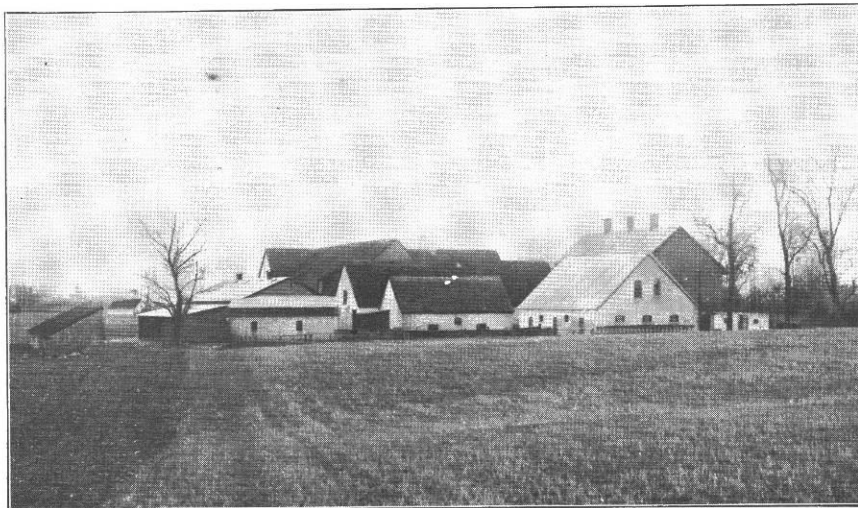
I Foraaret

1875 kom jeg hjem for at blive hjemme. Og i September samme Aar holdt jeg Bryllup — samtidig med at jeg overtog min Fødegaard.

DEN UNGE GAARDEJER

Der mødte mig straks store Vanskeligheder. Min Hustru (Bodiline, f. Christensen) blev syg allerede paa Bryllupsdagen, og to Aar efter døde hun af Tuberkler. Vores lille Pige var de første Aar stadig sygelig, og min gamle Moder led meget af sin Sygdom.

Under disse Forhold tog jeg for Alvor fat paa at grundforbedre og oparbejde mit Landbrug. Hele Marken blev efterhaanden planmæssigt drænet og merglet, Sten og Krat ryddet bort, Moser fyldt og omdannet til Ager. Samtidig arbejdede jeg paa at forbedre Besætningen og at indrette Mejeri efter Tidens Krav. Det kneb for mig med Penge, og jeg nød ingen Tillid hos Befolkningen paa Egnen; de syntes, jeg tog for stærkt fat, og mente, at det nødvendigvis maatte gaa galt. Ja, en Tid hed det sig, at jeg var paa Grænsen af Fallit. Jeg havde derfor kun ringe Kredit, og da jeg havde laant, hvad jeg kunde, i Gaarden, var det ikke underligt, at jeg stadig manglede Driftskapital til alle de Bekostninger ved

»Hvidlykkegaard«.

Gaardens Drift, jeg ønskede at iværksætte. Alligevel gik det bestandig fremad for mig, endogsaa stærkere, end jeg havde turdet vente.

I September 1879 blev jeg gift med en bornholmsk Pige, Hansine Margrethe Hansen, der var kommet til mig for at styre Hus og Mejeri. Men allerede den 22. Juni 1880 døde hun af et Krampetilfælde, netop som vi var vendt tilbage fra en Rejse til Bornholm. Den 28. April 1882 blev jeg gift med min nuværende Hustru, Marthine Kristine, f. Andersen, Datter af Gaardmand Anders Christoffersen i Vig.

— Kunde De selv holde Modet oppe i de Aar, da baade Død og Sygdom og økonomiske Vanskeligheder ramte Deres Hjem saa haardt?

— Der var mange Øjeblikke, hvor jeg var Fortvivlelsen nær. Men jeg satte min Lid til Gud, og jeg lærte i de Tider at kende Velsignelsen ved Arbejdet. Al min Viljestyrke og Energi lagde jeg i mit Arbejde paa at drive min Gaard. Den var i en noget forældet Drift, men Aar for Aar gik det fremad, og jeg fik en fortrinlig Besætning, der tog Præmier paa Dyrskuerne. Desværre blev den ødelagt af en vedvarende smitsom Kalvekastning. Ogsaa Gaarden fik jeg genopbygget, og det var min Tanke at forsøge at drive den som en lille Mønstergaard ved Hjælp af Landvæsens elever, der skulde leve sammen med Familien og deltage i alt Arbejde. Jeg fik ogsaa begyndt, men saa kom der forskellige Vanskeligheder.

DET OFFENTLIGE LIV KALDER

— De mener, at andre efterhaanden havde faaet Tillid til Dem og kunde bruge Dem?

— Ja, Tilliden maa jo være kommet. I hvert Fald fulgte snart det ene Hverv efter det andet. I Begyndelsen var jeg betænkelig derved, og aller helst havde jeg sagt Nej, hvis jeg havde kunnet. Det førte jo med sig, at jeg skulde være en Del borte fra Hjemmet, og saa kunde jeg ikke drive min Gaard, som jeg havde tænkt, men maatte passe den paa almindelig Maade med Tjenestefolk.

— Hvilke Hverv har De saaledes beklædt?

— De omfattede mange forskellige Poster inden for det offentlige Liv og Foreningslivet paa Egnen. Desværre har jeg ikke kunnet passe det alt sammen saa godt, som jeg gerne vilde.

— Vil De ikke nævne nogle af dem?

— I 1886 blev jeg valgt ind i Vig-Asminderup Sogneraad, i en længere Arrække (1882—1912) var jeg Landvæsenkommisær, og i 18 Aar (1886—1904) var jeg Medlem af Holbæk Amtsråd. Jeg var med at oprette Holbæk Amts Andelsslagteri og sad i en lang Arrække i dets Bestyrelse.

— De var ogsaa medvirkende ved *Odsherredsbanens* Anlæggelse.

— Ja, den Bane har naturligvis haft min store Interesse. Jeg var med fra første Begyndelse, saaledes i Ex-

propriationsudvalget og i Byggeudvalgene for den og for Høng—Tølløse-Banen. Senere har jeg siddet i Odsherredsbanens Direktion, i Aarene 1906—13 som dens Formand. Men mit Arbejde i Kreditkassen førte med sig, at jeg maatte trække mig tilbage.

Af de Bestyrelser og Udvalg, jeg ellers har været Medlem af, skal jeg lige nævne Centralbestyrelsen for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, som jeg endnu er Medlem af, og Forretningsudvalget for »Grundtvigs Hus«.

— Hvorledes kom De ind i

KREDITKASSEN

— »Kreditkassen for Landejendomme i Østifterne«, som dens hele Navn er, var oprettet væsentligst af det store Landsbrugs Mænd. Men i 1888 blev der agiteret stærkt for at faa Bønderne med, og der blev da rettet en Forespørgsel til mig, om jeg kunde ønske at blive valgt til Stillingen som Repræsentant i Kreditkassen, da man saa vilde samle Stemmer om mig.

Jeg svarede imidlertid Nej, da jeg havde mine egne Planer. Der blev saa sagt, at en anden vilde blive valgt, og der blev ogsaa samlet Stemmer om ham; men saa viste det sig, at han slet ikke var Medlem, og man frygtede for, at Valget vilde blive kasseret.

Og en skønne Dag fik jeg saa Telegram om, at det alligevel blev mig, og at Valget var bindende, da jeg jo var Medlem.

Senere var jeg Medlem af Konverteringsudvalget, i 1890 blev jeg Næstformand og i 1902 Formand for Repræsentantskabet. Fra 1908 til jeg den 1. April 1929 tog min Afsked efter 41 Aar i Kreditkassens Tjeneste, var jeg dens landbrugskyndige Direktør og fra 1922 til 1929 Formand for Direktionen. Ved min Afsked blev jeg udnævnt til Kommandør af 2. Grad.

— Og trods Deres Nej dengang er De vel glad ved, at det gik, som det gik?

— Ja, Virksomheden har haft min fulde Interesse, og jeg har haft den Glæde at se, at Kreditkassen i de Aar er vokset og er blevet til en stor og betydningsfuld Institution. Men jeg skal gerne indrømme, at en anden i mit Sted muligt kunde have udfyldt Pladsen bedre.

— De har endnu ikke omtalt Deres

POLITISKE VIRKSOMHED

— Jeg synes, vi skal holde den ude. Det vilde føre alt for vidt at komme ind paa den. Jeg kan bare ganske kort sige, at jeg i 1885 af daværende Folketingsmand Jens Rasmussen blev opfordret til at stille mig, og at jeg senere fik en Opfordring fra C. Berg. Men jeg følte mig ikke særlig kaldet til den Virksomhed, og jeg blev da ogsaa ved at sige Nej lige til i 1895, da Opfordringerne blev saa stærke. Efter at jeg havde været ordførende Stiller for Falkestjerne ved et Valg og senere for Poul Sams, og de ikke blev valgt, og da jeg ved det følgende Valg blev stærkt opfordret, gik jeg til sidst

ind paa det. I 1895 blev jeg saa valgt og sad i Tinget til 1909, da jeg undlod at søge Genvalg paa Grund af mit Arbejde i Kreditkassen.

Men jeg følte mig som sagt ikke særlig kaldet dertil dengang, og jeg kunde i Begyndelsen være helt beklemmt, naar jeg skulde frem og tale. Der er fra min første Optræden som Taler paa Valgdagen en lille Episode, jeg bag efter tit har tænkt paa. Det var ved et Valg i Nykøbing, hvor Falkestjerne var opstillet, og jeg var hans ordførende Stiller. Tribunen var som sædvanlig rejst ved Raadhuset, og da jeg følte Trang til at være lidt i Ro, før jeg skulde op og tale, gik jeg ind i Borgmesterens Have, der stødte lige op til Pladsen. Men allerbedst som jeg gik der for at sunde mig lidt, stod jeg pludselig overfor selve Falkestjerne. Han stod bag en Busk og kastede op! Jeg maa dog tilføje, at han allerede dengang var begyndt at blive svagelig, men De forstaar nok, at min Tilstand ikke blev bedre ved det Syn!

— Hvilke Begivenheder mindes De med størst Glæde, naar De ser tilbage paa Deres lange Rigsdagsvirksomhed?

— Systemskiftet, Loven om hemmelig Afstemning, Forarbejdet for Valgloven af 1915, der gennemførte lige

og almindelig Valgret for Kvinder og Mænd, og de sociale Love.

— Maa jeg til Slut stille Dem det Spørgsmaal: Hvad har Livet lært Dem?

— Ja — Livet har lært mig saa mange Ting; men særlig dog dette, at Gud — hele Universets Ophav og Styrer — er stor og almægtig og Mennesket kun en ringe og ubetydelig Skabning i Guds Haand.

— — — Inden jeg tager Afsked med Hvidlykkegaard, har jeg haft Lejlighed til at se nogle Vers, der blev skrevet til Peter Madsen paa hans 70 Aars Fødselsdag. Der staar bl. a. disse Linier:

»Men den, som stræbte imod Lysets Tinde,
hvis Liv var Virke mod et dristigt Maal,
og den, som stred og aldrig lod sig binde,
hvis Vilje var saa stærk som hærdet Staal,
for ham blir Støvets Aar den store Time
paa Livets Dag, hvor han tilbage se ...«

Hvor meget mere gælder disse Linier ikke nu, da endnu 10 Aar er gaaet, og Hvilens Dage er inde.

Ved

TAGE CHRISTIANSEN

Midsummervise

Af Tage Christiansen.

*Nu flammer de blodrøde Valmuers Flag,
og Kornblomsten aabner sit Øje,
og Høduften driver fra Engenes Drag
mod fjerne og blaanende Høje.*

*— Mens Byggen den skrider, og Hø staar i Stak,
og Gyvel har Guld mellem Grene.*

*Nu kukker en Gøg i det højeste Træ,
og Markernes Straa bliver lange
— kom med, lad os finde bag Rugen et Læ
og lytte til Sommerens Sange.*

*— Mens Byggen den skrider, og Hø staar i Stak,
og Gyvel har Guld mellem Grene.*

FOLKEDANSEN I ODSHERRED I GAMLE DAGE OG NU

AF

FREDE ANDERSEN, SVINNINGE MØLLEGAARD

Naar Tage Christiansen har bedt mig skrive lidt om dette Emne, saa er det mig en Glæde at efterkomme denne Opfordring, da Emnet har min allerstørste Interesse. Vel ved jeg, at andre vilde have haft Evne til at skrive bedre derom; men lad nu dette være et Forsøg fra min Side paa at give et lille Bidrag til »Ods-herred«.

Fra ældgammel Tid har man kendt Dansen. Ja, helt fra den hedenske Oldtid og op gennem Tiderne har man Beretninger om Dansen, som jo har været skiftende, alt efter Tiderne og Folkeracerne.

Hvor langt tilbage i Tiden, man har kendt Dansen her i Odsherred, ved jeg ikke; men de Danse, som jeg vil skrive om, har været brugt i et Tidsrum af fra 70 til 200 Aar tilbage.

Man kan spørge: Hvordan er de gamle

Danse opstaaet? Ja, de er kommet her til Danmark fra Udlandet, hvilket Navnene paa nogle af vore Folkedanse beretter; vi har saaledes Navne som »Pariser Polka«, »Berliner Kontra«, »Gamle Berliner«, »Den store og den lille Hamborger«, »Norsk Fjeldmarch«, »Spansk Vals«, »Fransk Reel« og andre. Alle disse Navne angiver jo tydeligt, hvorfra de er kommet; men saa kan man jo spørge: Hvordan kom Dansene hertil? Ja, det var Adelen, som havde lært Dansene i Udlandet, og naar de saa kom hjem paa deres Herregaarde, saa dansede de Dansene der, og her saa Tyendet dem, og de førte saa Dansene ud til den almindelige Befolkning, som saa gav Dansene den Tilpasning, som passede for den eller den Egn og for denne Egns Temperament.

Det er jo en Kendsgerning, at en Egn præger sin Befolkning, og saaledes har Befolkningen ogsaa præget Dansen. Man har flere Eksempler paa, at den samme Dans har været danset meget forskelligt paa de forskellige Egne her i Landet.

EN AFTEN I LEGESTUEN

Vore gamle Danse her i Odsherred er ogsaa præget af den odsherredske Befolkning; man lægger stadig

Mærke til den Livlighed og til Tider Voldsomhed, der er i Dansen, hvilket jo i høj Grad præger Odsherred, et livligt og voldsomt Temperament. Jeg skal senere beskrive Dansene lidt nøjere; men jeg vil først gøre et Forsøg paa at give en Beskrivelse af en saadan Danseaften eller *Legestue*, som man ogsaa kaldte den. Ja, jeg har ogsaa hørt de gamle sige, at de *gik til Musik*, hvilket ogsaa er Benævnelsen for en saadan Aften.

Danselysten Ungdom.

Dansen foregik i en eller anden Storstue, som man havde lejet. Stuen var oplyst af Tællepraase, som man selv støbte. Musikken var Violin, og maaske ogsaa en Klarinet, og saa dansede man med Liv og Lyst hele Natten; ja, mange Gange var Solen staaet op, før man sluttede. Til Fastelavn dansede man endog flere Nætter i Træk. Humøret var højt en saadan

Aften, ofte var det hjulpet paa Gled med en stor Snaps; thi Brændevinen var jo billig i de Tider, hvorfor der heller ikke blev sparet paa den eller paa det gamle Øl.

En saadan Aften havde Damerne deres smukke Hvergarnskjoler paa samt de dejlige Hovedbeklædninger, Hætten med Guld- eller Sølvnakken og Korsklædet, som var fine, tønderske Kniplinger. Ligeledes havde de Forklæde og Skuldertørklæde paa; disse var gerne af Silke. Mændenes Dragter var Vadmestøj, høj Silkehat eller strikket Tophue. Vesten var kulørt, og saa havde man hvid Hørlærredsskjorte med meget store Ærmer; som Regel havde man ogsaa en Kofte eller Skødefrakke paa. I Stedet for Halslinie havde man en kniplet, broderet eller hæklet Udfalds-Bækreave. Ved Hænderne havde man et Opslag paa Frakken; dette var ligeledes kniplet eller broderet. Benklæderne var gule Knæbukser af Skind, og Strømperne var hvide, strikket af Uldgarn. I det hele taget var næsten hele Dragten lavet af egne Produkter, saavel som man gjorde Arbejdet selv. Som Regel var Knapperne i Bukser, Vest og Trøje af Sølv. En senere Herredragt er den blaa eller sorte Vadmels-

dragt; til denne hørte lange Smækbukser, og under Vesten havde man de sribede Nattrøjeærmer. Til denne Dragt var Knapperne ikke af Sølv. Baade Damerne og Herrerne havde sorte Sko med Sølvspænder. Det var nogle varme Dragter at danse i; men ikke desmindre

Musikeren, Laurits Hansen, og Lederen, Frede Andersen.

uden krævedes der megen mere Energi for at danse de gamle Danse, end der kræves for at danse de moderne Danse, som dances nu. De var smukke, de gamle Danse, de var livlige, og de var dekorative.

FOLKEDANSEN LEVER ENDNU

I min tidligste Barndom har jeg været med ved Brugsforenings- og Mejerifester, saavel som ved nogle Høstgilder, hvor der dansedes. Jeg havde her Lejlighed til at se mange af de smukke gamle Odsherredsdanse, som nu ikke dances mere ved vore Fester; men de er heldigvis bevarede, og vi danser dem nu i »Odsherreds Folkedanserforening«. Ligeledes havde jeg Lejlighed til ved disse Fester at se de gamle Mænd og Kvinder danse, og senere hen i Tiden, da jeg fik mere Forstand paa Dansen, har jeg tit maattet beundre, hvad jeg havde set; thi den Akkuratesse, den Smidighed og den Fasthed, som der var over deres Dans, den ser man ikke nu; ja, naturligvis har jeg set den i vor Folkedanserforening, men først efter lang Træning, og alligevel mangler der lidt; thi de gamle havde den Fordel, at de var vokset op sammen med Dansen; det er det, man mangler nu; thi unge Mennesker har faaet for meget af den moderne Rytme og Takt, hvilket i mange Tilfælde er en stor Hindring for de gamle Danses smukke Udførelse; dog maa jeg sige, at den odsherredske Ungdom i større og større Grad kommer til at danse smukt.

Naar Folkedansen staar saa godt i Odsherred, som den gør, saa skyldes det hovedsageligt to Mænd, som har været meget interesseret i den. Den ene er Landpost *Laurits Petersen*, Højby, som for 20—30 Aar siden begyndte at undervise i Folkedans, og som ligeledes gav Ungdommen Interesse for at bevare vore gamle Danse. Den anden er Musiker *Laurits Hansen*, Kollekolle, som paa dette Omraade har haft et stort Fortrin frem for mange andre Spillemænd, idet han fra sin tidligste Barndom har spillet Dansene og saaledes formaar at spille dem i det rigtige Tempo og i det hele at give Dansen det rette Sving. Det har været mig en stor Hjælp i de gamle Danses Bevarelse, at Laurits Hansen kunde de Melodier, som andre havde glemt, og som ikke var nedskrevet nogen Steder.

Naar vi unge nu i nogen Grad staar orienteret i, hvordan vore gamle Dragter har været, saa kan vi takke Ledelsen for Stenstrup og Nykøbing Musæer (særlig *Laurits Jensen*, Stenstrup, og *Fru Trier Mørch*, Nykøbing,) fordi de med Velvilje har givet os Lejlighed til at studere de gamle Dragter, som findes her; men ogsaa fra privat Side har man været med til at give os Vejledning med Dragterne, det være sig ved Laan, gode Raad eller paa anden Maade, ja, mange private Hjem skylder vi en hjertelig Tak for, hvad de paa dette Omraade har gjort for de odsherredske Folkedansere.

ODSHERREDS DANSE

Der er en lille Pardans, som hedder »Fandango«, men det er en Dans, som ogsaa har været danset paa andre Egne. »Fandango« ligner en anden Pardans, som hedder »Pariser Polka«, og det er ikke udelukket, at disse to Danse oprindeligt har været den samme; men ved at komme paa andre Egne har de maaske forandret Ud-

En Kædedans.

seende. Af andre Pardanse kan nævnes »Maskinstykket«; saa vidt jeg ved, har denne Dans ikke været danset andre Steder end i Odsherred; derimod er der en anden Pardans, som hedder »Skomagerstykket«, denne Dans ligner meget »Maskinstykket«. En anden Pardans er »Skræde-

rens Hopsa«, men den har været danset paa Fyn, her kalder man den »Hukgestoks«. Vi har en Pardans, som hedder »Silden«, men denne Dans mener Hedeboegnens Folkedansere er dernede fra; mon ikke Sandheden er den, at den har været danset paa flere forskellige Egne? En Pardans, som har været danset meget, er »Lot' er død«; denne Dans har ogsaa været danset i Sverige. Af andre Pardanse kan nævnes »Vippen«, »Svensk Maskerade«, »Svensk Mazurka«, »Reilænder Svejtrit«, »Hamborg Svejtrit«, »To og tre Trins Mazurka«, »Wiener Krutz« og »Trøjka«; de to sidste Danse er en Del yngre end de andre. Der er en Dans, som hedder »Tre Mands Reel«; denne Dans danses af en Herre og to Damer. Dansen er meget hurtig og livlig, og det er nærmest Reel hele Tiden. Musikken er meget svær at spille. En anden Odsherredsdans hedder »Syvspringe«; den danses af to Herrer, og den var nærmest en Udholdenhedsdans. Den er meget langstrakt, men al-

ligevel er den meget god; midt i Dansen slaar den ene Herre en Kolbøtte over Ryggen paa den anden. Af Kvadrilledanse fra Odsherred kan nævnes »Sextur«, »Hjerter To«, »Pirrevals«, »Grønnehavestykket«, »Pigernes Fornøjelse«, »Jødeturen«, »Kontrasejre«, »Det lille f«, »Rygværk« og »To Tur«. Desuden har der været danset en Rækkedans, som hed »Fangedans«; denne Dans har været danset i Jylland under Navnet »Gribsen«. Denne Dans dansedes paa den Maade, at man stillede sig Parvis op paa to Rækker, Herrerne ved den ene Side og Damerne ved den anden. Dansen begyndte med, at første Par tog Tohaandsfatning, og saa dansede man med Chassé ned gennem Rækkerne, hvorefter Herren og Damen slap hinandens Hænder og dansede om bag hver sin Række, hvorefter Herren maatte blive ved at danse, indtil han fangede Damen; saa stillede de sig nederst i Rækken, og Dansen begyndte forfra; men denne Gang var det andet Par, som begyndte. »Sextur« har været danset rundt omkring i Landet; men Turene har været danset forskelligt paa de forskellige Egne, saaledes kan jeg nævne, at der paa saa kort en Afstand som i den nordligste Del af Odsherred og f. Eks. i Faarevejle Sogn er Forskel paa, som man danser Møllerne og Kredsene. I Faarevejle Sogn dansede man Damemøller, det vil sige

alle fire Damer, og ligeledes Herremøllerne; derimod i de nordlige Sogne dansede man Møllerne paa den Maade, at første og andet Par dansede først, hvorefter tredje og fjerde Par dansede paa samme Maade, og saaledes vekslede man. »Hjerter To« er en Dans, som afdøde Gdjr. Anders Andersen, Asminderup, og Musiker Laurits Hansen, Kollekolle, har lært mig, saa vi ved fælles Hjælp fik den frem fra Glemselens Dyb; denne Dans har jeg ingen andre Steder set, og den maa vist benævnes som en særlig Odsherredsdans. Det samme gælder »Grønnehavestykket«, og her ser man det livlige Tem-

perament i Dansene samt de mange kraftige Appeller, hvilket jo præger de odsherredske Danse. »Grønnehavestykket« er naturligvis opkaldt efter Grønnehav Skov, hvor Dansen selvfølgelig har faaet sin Oprindelse. »Pirrevals« kan vist ikke kaldes en udpræget Odsherredsdans, thi den har været danset paa flere Egne af Landet.

Odsherreds Folkedansere i deres maleriske Dragter.

Fot. Andersen, Vig.

»Pigernes Fornøjelse« er mig bekendt ikke danset paa andre Egne end i Odsherred; denne Dans kaldes ikke »Pigernes Fornøjelse« for intet; thi Pigerne svinger i det uendelige, medens Karlene har Lejlighed til at puste et Øjeblik. »Jødeturen« ligner ikke de andre odsherredske Danse; den er mere langsom og rolig, og den virker mere fremmed; men den er smuk med sin langsomme Takt.

»Kontrasejre« og »Det lille f« er Danse, som har været danset paa andre Egne, men »Kontrasejren« er danset paa anden Maade end den, vi brugte i Odsherred. »Det lille f« har været danset paa andre Egne, og man har nogle Danse, som ligner den, af disse kan nævnes følgende: »Gamle Berliner«, »Berliner Kontra«, »Drejelsdansen« og »Otte Mands Dansen«; de er næsten alle ens, kun med nogle smaa Variationer. »Rygværk« er den samme Dans, som paa andre Egne kaldes »Kontradans«. Man kaldte Dansen »Rygværk«, fordi man i Dansen skiftevis løfter Herrerne eller Damerne ind i Kredens Midte, hvor de sætter Ryggen mod hinanden. »To Tur« danses omtrent som »Sextur«, kun er der ikke saa mange Variationer, hvilket Navnene jo viser. Desuden har der været en Rækkedans her i Odsherred; den hed »Lange Engelsk«; jeg har ofte gjort Forsøg paa at finde denne Dans, men ingen har kunnet fortælle mig, hvordan den blev danset.

Skulde nogen kunne give Oplysninger om denne Dans eller om andre Odsherredsdanse, modtages saadanne med Glæde.

Dansen er jo et Udslag af den ungdommelige Livsglæde, og de gamle Folkedanse samt den gamle Folkemusik har en oplivende Evne, hvilket ikke kan siges om den moderne. Naar man hører de gamle Melodier til vore Folkedanse, rives man uvilkaarligt med. Den moderne Dansemusik kan for en kort Tid fange Interessen; men hurtigt bliver man træt og ked af den; derimod de gamle Folkedansemelodier, dem kan man blive ved at høre Gang efter Gang uden at blive ked af dem. Ja, vore gamle Folkedanse, Musikken og Dragterne, de er en Arv efter vore Forfædre, og de rummer et Stykke

gammel Folkekultur, som det bliver den nulevende Slægts Sag at værne om.

Det har været en uforglemmelig Oplevelse for os i Sommer at give et Par Opvisninger, hvor vi som aldrig før har følt, at Publikum frydede sig over de herlige gamle Dragter, de smukke Melodier og de kønne Danse.

Alt i alt maa det siges, at man mærker en stedse stigende Interesse for vore gamle Folkeminder; ja, lad os værne om dem til de seneste Tider; thi de rummer en Fortid af Rigdom og Skønhed, som vi ikke har Magen til; og derfor bør vi gøre, hvad vi kan, for at vække Ungdommens Interesse for at værne om denne Skat, som i saa stort Maal findes i vort dejlige Ods herred.

En gammel Dansk-Amerikaners Barndoms minder fra Nykøbing.

Med Friskhed i Erindringen og med Sikkerhed i Behandlingen af sit gamle Modersmaal fortæller en snart firsaa rig Dansk-Amerikaner mig i sit Brev lidt af, hvad der hos ham er blevet bevaret af Minder om hans Barndom og Ungdom i Nykøbing, skønt det snart er 50 Aar siden, han forlod sit Fædreland.

Fortælleren er Mr. Aug. H. Jacobsen, der trods sin høje Alder stadig er Finans-Sekretær og Kasserer for en af de store danske Brodersamfund's Loger i Chicago. Mr. Jacobsen, som vistnok kun faa kan erindre, er Søn af forlængst afdøde Brygger Jacobsen i Nykøbing, og hvad der hos vort gamle Bysbarn derude i det fremmede er blevet staaende lyslevende i Erindringen, er maaske for en Del glemt af hans jævnaldrende herhjemme i hans Barndomsby.

Den gamle Dansk-Amerikaners Brev vil sikkert kunne paaregne Interesse hos Læserne af »Odsherred«.

J. M.

Mr. Jacobsen skriver:

»Det har interesseret mig at læse Juleheftet »Odsherred«, som bragte mig i Tankerne tilbage til min Barndom.

Mine Forældre kom i 1858 til Nykøbing, hvor min Fader købte Gæstgivergaarden »Fortunen« (hvor nu Jernbanehotellet ligger). Et Par Aar senere anlagde han et Hvidtøls-Bryggeri paa samme Sted. Min Fader byggede en ny Port til den gamle Ejendom; den blev benyttet som Spisesal, og al Festlighed som Komædie og Baller blev afholdt der.

Den Gang var der Markeder i Nykøbing, og en Hr. Schwabe fra Frederikssund havde Karuselbane paa en Grund fra Haven ud mod Adelgade, hvor

Byens Gadeposter stod — der var to, og her hentedede de af Byens Folk Vand, der ikke selv havde Brønd paa deres Ejendom. Alle Markedets Telte blev opslaaet paa begge Sider af Gaden fra Hotel Isefjorden og ned til det gamle Raadhus og Arrestlokale, som laa skraas over for min Faders Ejendom (paa »Teknisk Skole«s Grund).

Som Børn ærgrede vi Arrestforvarer Nielsen med at slaa Knald med vore Piske ude paa Gaden. Nielsen, der var en stor og svær Mand, kom da efter os; men han fangede os aldrig, da vi kunde løbe fra ham.

Amtsstuegaarden laa dengang lige over for Kirken, og dens store Have løb helt ned til Adelgade, hvor den blev Nabo til Kongstedes Gaard (daværende Distriktslæge), som dengang tog hele Pladsen ned til Kirkestræde og Hjørnet af Hovedgaden. Endnu medens jeg gik i Skole, blev der bygget et nyt Raadhus paa Holtens Plads og op til Realskolen. Her boede over Skolestuerne Lærer Gissing og efter hans Død Lærer Møller. Boghandler Hornung var Skriver og Regnelærer ved Realskolen. Han havde en Søn, som hed Otto, en forkælet Dreng, som fik mange Knubs af os andre Dreng. Naar vi saa ham komme, sagde vi altid til ham, som hans Moder plejede at sige, naar hun var ude med ham: »En-to-tre og et lille Hop, min lille Otto.«

Lidt neden for Gadeposten var der kun Huse paa den ene Side af Gaden; den anden Side var aaben ud til Isefjorden. Om Vinteren, naar vi havde

Snestorm, blev ofte den ene Række Huse tilføgede, saa Gaden var begravet af Sne.

Jeg husker, at der under Krigen 1864 var en Mængde Sne, og vi Drengene fra Realskolen og Friskolen — der altsaa nu er Museum — legede Danskere og Tyskere. Da Friskolen havde mange flere Drengene end Realskolen, var de Tyskerne, og vi kæmpede saa med Snebolde om Aftenen. Vi fra Realskolen kom først ud fra Skolen, og vi gravede da dybe Huller i Sneen og dækkede dem med Kviste og Straa, som vi kunde finde, og naar da »Tyskerne« stormede os, faldt de ned i disse Huller.

I mine Drengesaar blev den store Inddæmning af Isefjorden foretaget — fra Vejen ud til Skibsbroen til Ringholm og fra Ringholm til Nakke. Denne Inddæmning skaffede en hel Del Agerland. Den blev bygget 1866—67 af Glarmester Bøgh, Prokurator Clausen og min Fader. Der var ingen af dem, der havde Penge, men de fik dem laant, og Dæmningen blev fuldført. Paa Ringholm kom der en Kaptajn Schytte, som opførte en Ejendom og forpagtede hele det inddæmmede Areal.

I Grønnehave Skov var der Skovbal om Sommeren, og mine Forældre havde da Beværtningen. Anneberg Gaard havde en Lade nær Skoven; den lejede mine Forældre og havde der Dans et Par Gange om Sommeren; der mødtes al Ungdom fra Land og By og morede sig til den lyse Morgen.

Min Fader solgte »Fortunen«, jeg tror, det var i 1873 eller maaske lidt senere, og købte Farver Komkes Ejendom, hvor han anlagde Bryggeri (paa Hjørnet af Hovedgaden og Grønnehavestræde). Jeg kan huske Kaptajn Holstein som Postmester, Justitsraad Scheppeler, Borgmester Svane-skjold og alle de gamle Mænd, som er omtalt i første Hefte af »Odsherred«.

I 1869 kom jeg i Handelslære hos Købmand Nielsen, som havde lejet Butikken af Brændevinsbrænder L. Jensen. Jeg var der dog ikke i mere end to Aar. Min Fader tog mig derfra, da jeg ikke lærte andet end at dreje paa Rensemaskinen, naar vi skulde have Sæd udskibet, være med til at stable Brædder i Tømmersgaarden og andet haardt indvendigt Arbejde — og fik Prygl ved Siden af.

I 1872, vist i Februar, fik jeg Plads i Roskilde og har da siden kun været i Nykøbing i min Ferie. Jeg har haft Køreturen med Deligencen fra Roskilde til Nykøbing flere Gange. Naar vi kom til Jyderup uden Herreds, skiftede vi, og Resten af Vejen til Nykøbing blev kørt af Faders Postillon, som den Gang havde Deligence-Kontrakt.

Den 25. Juli 1883 forlod jeg Danmark, og mange Aar før den Tid var jeg kun én Gang om Aaret — i min Ferie — i Nykøbing.»

Nytaarsbøn.

Danmark, Moder, se, vi bøje
Vore Knæ, og nu vi bede
Til den Gud, som fra det høje
Alt kan styre, alt vil lede:
Giv du af din rige Naade
Bod for Savn og for al Vaade,
Lad vort Land paa Haabets Vinge
Op fra Tider, der er ringe,
Ved din Hjælp og Kraft sig svinge!
Giv det blide, gode Kaar —
Først og sidst fra Aar til Aar:
Lys fra Evigheds Vaar!

R. Skifter-Andersen.

BRUDEN FRA RØRVIG

Sagnene om Marsk Stigs Begravelse
:: og Brudemordet i Rørvig Kirke ::

Faa Kirker er alene ved deres Beliggenhed saa selvskrevne til at danne Rammen om Beretninger og Sagn om sælsomme Begivenheder som Rørvig Kirke. Fjernt fra det lille Fiskerleje har Kirken i gamle Dage ligget paa en øde og vildsom Sand- og Lyngmark, omsust ikke blot af Blæsten fra det nære Kattégat, men ogsaa af det løse Sand, der i Stormvejr har rejst sig og pisket mod dens Mure.

Intet Under, at der om Rørvig Kirke gaar Sagn, der ikke blot er fortalt fra Mund til Mund, men som genfortalt i Digtningen har betaget Slægt efter Slægt ved deres gaadefulde Beretninger om en hemmelig Gravlæggelse og et sælsomt gribende Brudemord.

Disse Sagn, der har gjort Rørvigs Navn kendt langt ud over Landets Grænser, har deres egen Historie. Det er den, der her skal fortælles.

Kirken selv er tavs. Og den mundtlige Overlevering er ogsaa her ved at opløse sig, vigende for en mere nøgtern Tids Krav paa Realiteter. Hvad der endnu lever i Folkemunde er følgende:

Præsten i Rørvig blev en Nat vækket af nogle Mænd, der bød ham følge med til Kirken for at vie et Par. Ved Ankomsten til Kirken bandt de et Klæde for hans Øjne, og han blev derefter ledet op til Alteret, hvor han foretog Vielsen. Derefter blev han ledet ud af Kirken, men ved Udgangen til Vaabehuset kunde han skimte en nygravet Grav i Kirkens Midtergang. Derefter hørtes et Skud og et Skrig, og det forudsattes, at det var Bruden, der blev myrdet og derpaa begravet i den nygravede Grav.

Den følgende Morgen saa man et stort Skib (der menes et Krigsskib) sejle bort. Bruden var en russisk Prinsesse.

Hvilke virkelige Begivenheder, hvilken frygtelig Tragedie skjuler sig bag den korte Fortælling? Og hvad ligger der til Grund for Sagnet om Marsk Stigs Begravelse i Rørvig Kirke?

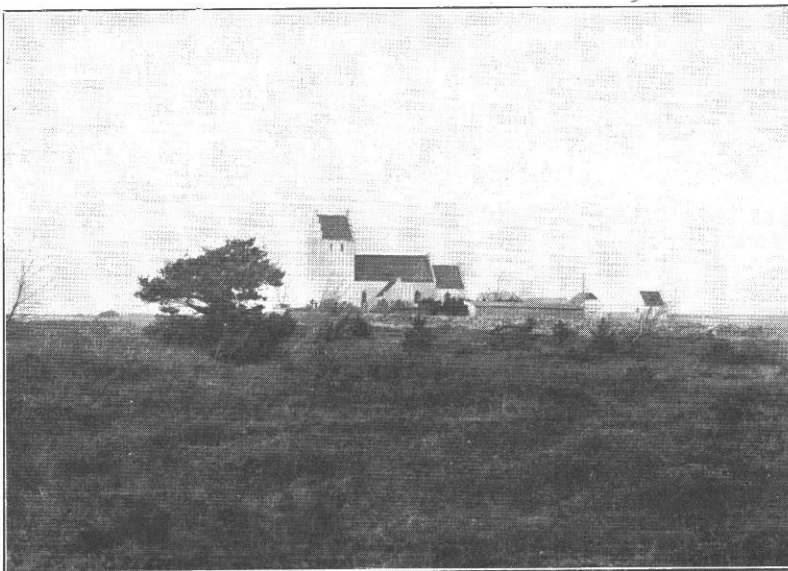
Ja, herpaa gives mange Svar. Fælles for dem alle er blot, at den afgørende historiske Visshed mangler.

Den første Beretning findes i

ARRILD
HVITFELDTS
KRØNICHE:

»Aar 1293 døde Uffe / fordum Drost; Item (o: ligeledes) Marsk Stig, Høffvitzmand for de Landflyctige / døde paa Hjelm (dog somme Annales holde Aar 1294) / Hans Lig

bleff hemmeligen ført fra Hjelm oc om Nattertide begraffuen udi Hintzeholm Kircke / aff nogle af hans Svenne / thi de icke vilde / at nogen skulde vide hans Leyersted / at icke paa hans døde Legeme / udi fremtiden skulde skee nogen Grumhed / dog fandtis der en Pige / som om Nattertide haffde seet Lius udi Kircken oc hannem at blifve indbaaren / hun gaf siden Presten det tilkiende / oc bleff hans Graff siden randsaget / dog (o: skønt) Presten icke viste hvem der laa / oc det Fløyel hannem vaar paalagt / bleff afftagen og Pigen fich sin Deel der aff. En anden Tid hendte det sig / at denne Pige fich en aff Marsk Stigs Svenne / som kiende samme Fløyel oc saa det vaar sat paa en aff hendis Puder / han spurde hende at (ad) / hvor hun vaar der til kommen oc da sagde hun hannem det / oc befryctendis at hun skulde openbare hvor hans Lig var / myrde (myrdede) hand hende. Andre ville sige, at hans Lig bleff begraffuen i Rørvig Kircke i Dragsholm Læn hvilket icke heller er langt fra Hjelm. Men her om maa saa være / huor (som) være kand / der ligger en føye mact paa huor hand ligger

Rørvig Kirke. Efter et ældre Fotografi.

begravuen. Han havde til Hustru sidst Her Niels Uffesøns Søster, men vaar gift en Gang eller to tilforne. — — —

Den samme Beretning er gengivet i Thieles danske Folkesagn.

Desværre lægger Arild Huitfeldt kun »føye mact« paa Stedet. Han er nemlig en vigtig Kilde til Sagnet, og der kan ikke være Tvivl om, at han selv har hørt det fortalt i Odsherred. Arild Huitfeldts Danske Krønike er skrevet i Aarene 1595—1603. Han var foruden at være Historieskriver Rigets Kansler, og han besad hele den Tids lærde Dannelse. Hans Værk er af vældig Betydning, men dermed være dog ikke sagt, at det i enhver Henseende staar til Troende. Dertil har han ikke været tilstrækkelig kritisk overfor de Forgængere, han har benyttet. I 1597 byttede Huitfeldt Vordingborg og Lekkende Len med det gamle Bispeslot *Dragsholm*, hvor han levede til kort før sin Død i 1609. Det ligger da nær at antage, at han først efter at have optegnet Hindsholmsagnet har hørt Sagnet om Marsk Stigs Begravelse i *Rørvig*, hvorfor Henlæggelsen til dette Sted nævnes som i en Efterskrift. At Hindsholm nævnes først, turde saaledes være en Tilfældighed. Som Vidnesbyrd om Huitfeldts Forbindelse med det nordlige Odsherred kan iøvrigt nævnes, at Højby-Præsten Esse Berthelsen var hans gode Ven.

Sagnet om Marsk Stigs Begravelse, hvorom det i »Danmarks Riges Historie« hedder, at hans Mænd i al Hemmelighed førte hans Lig til »en Kirke nær ved Stranden« lever forøvrigt ikke blot omkring Hindsholm og Rørvig, men ogsaa et tredje Sted her i Landet, nemlig i *Helgenæs* paa Djursland. Her har Præsten Oluf Sørensen Dal i Aaret 1624 indberettet, at han har hørt det fortælle. Dette Sagn mangle dog Slutningen, Svenden, der dræber sin Brud, for at hans Herres Hvilested ikke skal blive røbet.

CHR. WINTHERS DIGT

Godt Hundrede Aar efter Arild Huitfeldt bliver Hindsholm-Sagnet optegnet af Præsten i Dalby og Stubberup, *Mathias Tesdorp*, og hans Optegnelse er trykt i »Danske Magasin« 1747. Denne Beretning adskiller sig fra Huitfeldts ved, at Pigen optræder paa egen Haand; hun gaar hen i Kirken, finder Fløjlet og sætter det paa sine Puder. Bryllupsnatten opdager Svenden det og slaar hende samme Nat ihjel, fordi Troskaben mod hans Herre gaar forud for alt.

Denne Opskrift er Digteren *Chr. Winther* stødt paa, og den inspirerede ham til det bekendte Digt *Vaabendragerens Ed*, hvori fortælles om en Mø, der sidder i Bondegården og slaar sin Væv og tænker paa sin Svend: da ser hun Lys fra Kirken og sniger sig derhen. »Fra Stranden op med snare, men sagte Skridt paa Sti en sort formummet Skare gaar hende

tæt forbi; bestraalt af røde Fakler mod Kirkeporten hen en Kiste langsomt vakler imellem tavse Mænd«. Saa bryder de Stenene i Gulvet op og drager det rige Fløjlsklæde af Kisten:

»Blaat var det som Violer,
som Havets stærke Flod,
midt i med syvfold Straaler
en hvidlig Stjerne stod.«

Da Morgenhanen galer, drager de bort, men da Pigen vil ile hjem fra sit Smuthul, hildes hendes Fod i Fløjlet. En Vinterdag fejrer hun Bryllup med sin Svend. Om Aftenen sniger de sig bort fra Gæsterne og ind i hendes Værelse:

»Men næppe er han ene
alt med sin Hjertenskær,
staar han, som Væggens Stene,
med Dødens Farveskær;
af Skræk og Ve betagen
han maalløs stirrer paa
det prægtige Sparlagen,
for Brudesengen laa:

Af Fløjls som blaa Violer,
som Havets stærke Flod,
midt i, med syvfold Straaler
en hvidlig Stjerne stod! —
»Hvor fik du det, mit Hjerte?« —
hans Stemme standser da
af Ængstelse og Smerte, —
»hvor fik du dette fra?«

Den næste Morgen finder de hende saa dræbt paa Sengen, og Svenden er forsvundet. Og Digtet slutter:

»Saa Sagnet os fortæller;
men dunkelt er dets Ord;
hvad Folkets Mund os melder,
har Tvivlen i sit Spor.
End ingen Gransker kender
man, som for Dag har bragt,
hvor de trofaste Hænder
Stig Hvides Ben har lagt.«

OVERVEJENDE SANDSYNLIGHED FOR RØRVIG

At Chr. Winters Kilde til Sagnet har henført det til Stubberup, er jo en ren Tilfældighed, og han lægger heller ikke nogen Vægt paa Stedfæstelsen. Der skal i Stubberup Kirke findes en Sten, der siges at være lagt over Marsk Stig, og en i Kirken forud bevaret Tavle har man ligeledes sat i Forbindelse med Marsken. Men spørger man, hvilket af de Steder, der er det oprindelige Hjemsted for Sagnet om Marsk Stigs Begravelse, saa giver bl. a. Folke-mindeforskeren *Hans Ellekilde* det Svar, at det maa

blive *Rørvig*. Det er det eneste af de tre Steder, en hemmelig Gravlæggelse vilde kunne finde Sted paa Grund af Kirkens Beliggenhed. Kun Kattegats Bølger vilde her kunne sladre om den natlige Færd.

Der er imidlertid ogsaa andre Ting, der støtter denne Teori.

Der findes fra *Rørvig* en særlig Optegnelse, som er foretaget af *Thiele* til hans »Danske Folkesagn« i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Det nævner ikke Marsk Stig, men det formodes at være rigtigt, naar *Thiele* opfatter det som et Marsk Stig Sagn. Han har det selv fra mundtlige Overleveringer paa Stedet. Det lyder saaledes:

»En Bondemand fra *Rørvig* i Odsherred havde stor Lyst til at vide, hvorlunde det vel færdes i Kirken ved Midnat. Han listede sig derfor ind i Kirken og skjulte sig i et af Stolestaderne. Da han havde siddet der indtil den mørke Nat, hørte han Kirkedøren aabnes, og straks derpaa saa han fire høje, staalklædte Mænd nærme sig i Chorgangen med en Ligkiste. Da standsede de i Midten, aabnede Gulvet og satte Kisten derned, og, da dette var skeet, vendte de bort igen.«

Til Støtte for sin Antagelse anfører *Thiele*, at der i »*Marmora danica*«, Erik Pontoppidans Værk om danske Indskrifter, 1740, staar nedskrevet, at det menes, at *Marsk Stigs Lig er begravet i Rørvig Kirke*.

Endvidere foreligger der en haandskreven Beretning fra Aar 1758 fra Præsten i Nykøbing, *Hans Tornebye*, der lyder saaledes: »*Rørvig*, en Mil fra Nykøbing, sluttes at være kontraheret af Røver-Vig, hvor de gamle Fribyttere og Sørøvere har i forrige Tider haft deres Tilhold i Indgangen til Isefjorden. Det siges, at den bekendte Rigets Marsk Stig, som var med at omkomme Kong Erik Glippinge, blev paa et Skib bragt til *Rørvig* fra Øen Hjelm og om *Natten begravet i Rørvig Kirke*.«

I Lighed med, hvad der fra *Stubberup* fortælles om en gammel Tavle, saaledes fortæller *Holger Parsberg* omkring 1677, at han har set paa Altertavlen i *Rørvig* afbildet Marskens Lig i fuld Legemsstørrelse med hans to Døtre ved Siden. Det er dog vist en Misforstaaelse af den gamle Altertavle, der forestiller Gudfader med den afsjælede Frelser paa Skødet og Maria og Maria Magdalene staaende paa hver sin Side. Men forøvrigt nævnes ogsaa i en Embedsbog fra 1756 et Billede, som før har hængt i Kirken og

forestillet hans Ligfærd. Men *J. H. Larsen* kan med nogen Ret hævde, at man ikke vilde finde paa at afbilde en Kongemorder paa en Altertavle.

Det er nu interessant at følge dette gamle *Rørvig-Sagn* om Marsk Stig og se, hvorledes det i Aarhundredes Løb optager helt andre Begivenheder i sig, ændres og vokser i Mystik ved digterisk Paavirkning — for endelig at indtage en fremragende Plads i Verdenslitteraturen som Sagnet om *Bruden fra Rørvig*.

Hovedmanden herfor blev

HENRICH STEFFENS

Enhver kender *Henrich Steffens* som den, der paa sin Vej fra Norge, hvor han fødtes, til Tyskland ved sin stærke Indflydelse navnlig paa *Oehlen-schlæger* bragte Romantikens nye Luftning ind over Danmark. Men for Odsherred har *Steffens* en ganske særlig Interesse.

Henrich Steffens Moder var født paa *Anneberg* som Datter af *Niels Chr. Bang* og *Ulrikke Eleonore Schwane* (senere gift med Kammeraad *Jakob Hansen*). Blandt hendes mange betydelige Søsken var som bekendt ogsaa *Grundtvigs* Moder. *Steffens* Fader havde lært

Henrich Steffens.

sin Hustru at kende, medens han var Kirurg der paa Stedet, men senere flyttede de til *Stavanger*, hvor *Henrich Steffens* fødtes 1773. Gennem sine Slægtninge og gennem sin Moders Fortælling hørte han tidligt om Odsherred, og da han var kommet i Skole i *Helsingør*, fik han selv Lejlighed til at besøge Egnen, der for ham allerede da havde faaet et hemmelighedsfuldt og dragende Skær over sig. Et af de Steder, hvor *Steffens* fik næret sin store Interesse for gamle romantiske Beretninger, var netop i *Rørvig*. Den kendte Historiker, Dr. *Louis Bobé* fortæller saaledes: Der levede den Gang i *Nakke By* i *Rørvig* Sogn en mærkelig gammel Dame paa over Firs, Egnens levende Krønike, der ved sit Fortællertalent forstod at vække Drengens Sans for svundne Tiders Syner. Af Kirkebøger og Skrifter kan det i Forbindelse med *Steffens*' uklare Angivelser oplyses, at hun hed *Cathrine Sophie Simonsen* og var Enke efter en 1775 afdød gammel Løjtnant *Førster*. Hendes Moder *Dorothea Winsløw*, der først døde 1780 med 97 Aar i *Højby*, var Enke efter en for længst afdød Kaptajn *Simonsen* fra Norge. Moder og Datter havde i umindelige Tider boet paa Egnen og staaet den Bangske Slægt nær.

Denne Tilknytning til Højby, der yderligere be-
ræstedes ved at Steffens Forældre var viet i Højby
Kirke, har haft den Betydning, at Steffens har hørt
ikke blot Sagnet om Mordet i Højby Kirke Julenat
1366 — en Begivenhed, det ved denne Lejlighed
vilde føre for vidt at komme ind paa —, men maaske
ogsaa det fra Pontoppidan stammende (men helt
ugrundede) Sagn om Marsk Stigs Begravelse i Højby
Kirke.

Men størst Indtryk har dog Rørvig gjort paa
hans modtagelige Sind. Selv beskriver han Rørvig
saaledes: »Hinsides den eneste lille By paa Halvøen
(Odsherred) strækker en Del af samme sig ud i det
vilde Kattegat. Den danner en Egn af et frygteligt
øde og vildt Udseende. Flyvesandet har fortrængt al
Vegetation. Bevægelige Sandhøje, et Spil for Stor-
mene, der uhindret suse fra det vilde Hav over Lan-
det, forandre bestandig deres Plads, opstaa, henvejres
og opdynges atter paa et andet Sted.«

Steffens var en Tid Huslærer i Odsherred, men
blev iøvrigt ikke ved at komme paa Anneberg. Ma-
jor Bang holdt som forbenet »Filister« paa den Heg-
elske Filosofi og var vred over, at Søstersønnen
vilde indføre den nyere Naturfilosofi her i Landet,
ja, han »vilde ikke taale et saadant Overmod i Fa-
milien«. Det endte med, at Steffens forlod Huset i
Vrede og aldrig kom der mere. Det bør dog tilføjes,
at den Arv, han fik efter den velhavende Major, fik
den største Betydning for ham. Hele sin Manddoms-
tid tilbragte Steffens i Tyskland, hvor han døde som
preussisk Universitetsprofessor i Berlin 1845.

»EN BOGSTAVELIG SAND BEGIVENHED«. — RØRVIG-SAGNET OG DE TYSKE ROMAN- TIKERE

I Aaret 1798 kom Henrich Steffens til Jena, hvor
han sluttede Venskab med den tyske Digter Schel-
ling. Og blandt Schellings efterladte Papirer har
man fundet nedenstaaende Optegnelse, som Steffens
har bragt med sig. I en Bog udgivet af Schellings
Levnedsskildrer Plitt »Aus Schellings Leben, in
Briefen«, Leipzig 1869, staar følgende: »I Schellings
Efterladenskaber findes paa et lille Blad, skrevet af
en Ikke-Tysker, den af Steffens medbragte Fortæl-
ling, som ligger til Grund for Schellings Digt: »Die
letzten Worte des Pfarrers zu Drottning auf See-
land«; vi lader den her ordret følge:

»In Seeland an der Küste von Dänemark lag ein Dorf.
Dieses Dorf hatte einer Kirche, die aber eine ½ Meile
davon ganz einsam im Felde lag, und deren Prediger in
dem Dorfe selbst wohnte. Eines Sonnabends, abends um
Mitternacht, als der Pfarrer noch aufsitzt und seine
morgende Predigt studiert, kommen 2 fremde Leute zu
ihm herein, und sagen ihm, indem sie ihm eine Menge
Dukaten und eine geladene Pistole vorzeigen, er möchte
gleich mit ihnen nach der Kirche gehen, und da ein

Paar trauen, so sollte er die Dukaten haben, wenn er es
aber nicht täte, so wurden sie ihm auf der Stelle erschie-
zen. Der Prediger bedenkt sich nicht lange, und sagt er
wolle mitgehen und so führen ihn die beiden Fremden
nach der Kirche. Wie er dahin kommt, findet er die
ganze Kirche erleuchtet und mit Menschen angefüllt, die
aber alle eine fremde Sprache sprechen. Auf der einen
Seite der Kirche sieht er ein frisches Grab aufgeworfen;
man führt ihn zum Altar, wo ein schöner reich gekleide-
ter junger Herr und ein schönes junges Mädchen, das
aber bleich und zerstört aussieht, erwarten von ihm ge-
traut zu werden. Er tut es, man gibt ihm sein Geld und
sagt, er solle nun wieder gehen. Er tut auch, als ginge
er, versteckt sich aber in einem ihm wohlbekannten
dunklen Gang um den Ausgang abzuwarten. Erst ist alles
still, aber eine Weile darauf hört er auf einmal ein lautes
Gemurmel, und einen Pistolenschuss und gleich darauf
wird alles still, die Lichter werden ausgelöscht, die Leute
gehen alle heraus. Da es in der Nacht war, konnte er
nichts sehen; er entschloz sich also nach Hause zu ge-
hen, und den anderen Morgen gleich wiederzukommen
um zu sehen, ob er eine Spur entdecken könne, von dem,
was vorgefallen sei. Er kommt des Morgens wieder, fin-
det die Kirche leer, alles in Ordnung, und das frisch auf-
geworfene Grab zugeworfen. Er öffnet es, und es liegt
das schöne Mädchen, das er gestern Abend getraut, tot
darin.«

(Oversat til Dansk lyder Fortællingen:

Paa Sjælland, ved Danmarks Kyst, laa en Landsby.
Denne Landsby havde en Kirke, som imidlertid laa en
halv Mil derfra, ganske ensomt paa Marken, og hvis
Præst boede i selve Landsbyen. En Lørdag Aften ved
Midnatstid, da Præsten endnu sidder oppe og studerer
sin Prædiken til næste Dag, kommer to fremmede Folk
ind til ham og siger, idet de viser ham en Mængde Du-
kater og en ladt Pistol, at han strax skal gaa med dem
til Kirken og der vie et Par, i saa Fald skulde han faa
Dukaterne; men hvis han ikke gjorde det, saa vilde de
skyde ham ned paa Stedet. Præsten betænker sig ikke
længe og siger, at han vil gaa med, og saa fører de to
fremmede ham til Kirken. Da han kommer derhen, fin-
der han hele Kirken oplyst og fuld af Mennesker, som
alle taler et fremmed Sprog. Paa den ene Side af Kirken
ser han en nyopkastet Grav; man fører ham til Alteret,
hvor en smuk, rigt klædt ung Herre og en smuk ung
Pige, som dog ser bleg og forvildet ud, venter paa at
blive viet af ham. Dette sker ogsaa; man giver ham hans
Penge og siger, at nu skal han gaa igen. Han lader ogsaa,
som om han gaar, men skjuler sig i en ham velkendt,
mørk Gang for at vente paa, hvad der videre vil ske. I
Begyndelsen er alt stille; men en Stund efter hører han
pludselig en højlydt Mumlen, dernæst et Pistolskud, og
strax efter bliver alt stille, Lysene bliver slukkede, og
alle Folk gaar ud af Kirken. Da det var Nat, kunde han
intet se; han besluttede sig derfor til at gaa hjem og
komme igen strax den næste Morgen for at se, om han
kunde opdage et Spor af, hvad der var forefaldet. Han
kommer om Morgen igen, finder Kirken tom, alt i Or-
den og den nyopkastede Grav kastet til. Han aabner den,
og der ligger den smukke Pige død, som han Aftenen
før havde viet.)

Denne korte, nøgterne Fremstilling uden alle
romantiske Tilsætninger gør et ret troværdigt Ind-
tryk. Og intet Under, at den bliver modtaget med

Begejstring i Romantikernes Kredse. Filosofen Schelling, der ogsaa havde en levende romantisk Aare, benyttede — som det nævntes i den citerede Optegnelse — Sagnet til et Digt. Om dette skrev den kendte Digter-Filosof Fr. Schlegel i et Brev til den ansete Theolog Fr. Schleiermacher den 16. Januar 1800:

»Schelling, der imidlertid absolut ikke vil nævnes, har skrevet et meget smukt Digt i Terziner, hvori han behandler en *bogstavelig sand* Begivenhed.«

I dette Digt af Schelling faar Rørvig-Sagnet den Form, at en døende Præst kommer med den Bekendelse, at han i en ulykkelig Stund har givet efter for ham ubekendte Mennesker og har foretaget en Vieseshandling stridende mod de ham givne Forskrifter og derigennem er blevet medskyldig i en Forbrydelse. Digtet udkom i den af August Wilh. Schlegel og Ludwig Tieck i Aaret 1802 udgivne »Tübinger Musenalmanach«. Men ogsaa andre tyske Digtere har benyttet dette gode Emne, som Steffens bragte med sig — han siger selv, at han var den, der indførte det i Tyskland; og det vides, at selve Goethe blev dybt grebet af Fortællingen, da Henrich Steffens fortalte ham den.

Ingen var imidlertid nærmere til at bruge Optegnelsen end Steffens selv, og det skete i en Novelle, der udkom første Gang i den af Steffens, von der Hagen og Hoffmann udgivne »Geschichten, Sagen und Märchen«, 1824; derefter i Steffens »Novellen«, Breslau 1837, og siden er den optrykt mangfoldige Gange, bl. a. i tyske Læsebøger. Blandt senere Forfattere, der direkte har benyttet den som Forbillede, kan nævnes Ed. Lobedanz i Romanen »Feodora«.

Novellen, hvis Titel er »Die Trauung«, Brudevielsen, skal her gengives i sin Helhed og i det for Nutidsmennesker lidt højttarvende Sprog. Gengivelsen er efter Carl Fr. Güntelbergs Oversættelse af H. Steffens samlede Fortællinger, 11. Bind. I en lille Indledning har Steffens skildret Rørvigs Beliggenhed, og Beskrivelsen slutter: »I denne sørgelige Egn laa i fordums Tide en Landsby, Rørvig, omtrent en Fjerdingvej fra Strandbredden. Flyvesandet har til-dækket Landsbyen, Indvaanerne, mest Søfolk og Fiskere, have bygget deres Huse tæt ud mod Kysten, kun den grundmurede Kirke, anlagt paa en Høj, staar endnu ensom, omgivet af det sørgelige, bevægelige Øde. Denne Kirke er Skuepladsen for efterfølgende gaadefulde Fortælling.«

BRUDEVIELSEN

»I den første Halvdel af det forrige Aarhundrede sad Stedets gamle, ærværdige Præst i den ensomme Stue, hensunken i fromme Betragtninger. Det var henimod Midnat. Huset laa ved Enden af Byen, og de simple naturlige Indvaanere kendte saa lidet til Mistro mod hverandre, at Laas og Slaa var dem fremmed, og enhver Dør forblev aaben. Den natlige Lampe brændte døsig, det højtidelige Stille afbrødes kun af Havets Brusen og

den blege Maane spejlede sig i dets Bølger. Da hørte han Døren aabnes nedenunder, fornam stærke Mandstrin paa Trappen og ventede allerede en Opfordring til at bistaa en eller anden døende med aandelig Trøst. To fremmede Personer, indhyllede i hvide Kapper, traadte hurtig ind. Den ene nærmede sig høflig. »Min Herre«, sagde han, »behag strax at følge os. De maa forrette en Brudevielse, Brudeparret venter allerede i den fjerne Kirke. Denne Sum«, vedblev han og viste Oldingen en fuld Børs, »vil tilstrækkelig holde Dem skadesløs for Deres Ulejlighed og Deres Skræk over en saa uventet Opfordring.« Oldingen stirrede stumt og forskrækket paa de fremmede Skikkelser, der forekom ham at have noget frygteligt, ja spøgelsesagtigt ved sig. Den fremmede gentog sit Forlangende heftigt og bydende. Da Oldingen havde fattet sig, begyndte han mildt at forestille de Fremmede, at hans Embede ikke tillod ham at foretage en saa højtidelig Handling, uden at kende Personerne, og uden de Formaliteter, som Lovene fordrer. Da traadte den anden truende frem. »Min Herre, Valget staar til Dem, følg os og modtag den tilbudte Sum, eller bliv her; men saa faar en Kugle Dem gennem Hovedet«. Han satte ham en Pistol for Panden og ventede Svar. Den gamle Præst blegnede, rejste sig frygtsomt og stiltiende, klædte sig hurtig paa, og sagde derpaa: »Jeg er færdig!« De Fremmede havde vel talt Dansk, men saaledes, at man ikke kunde tage fejl af Udlændingen. De gaadefulde Personer gik tavse i den natlige Stilhed gennem Landsbyen; Præsten fulgte. Det var en aldeles mørk Efteraarsnat, thi Maanen var allerede gaaet ned. Da de traadte ud af Landsbyen, saa den af Skræk og Forbavselse bedøvede Olding Kirken klart oplyst; og bestandig tavse skred hans Ledsagere, indhyllede i de hvide Kapper, hurtig over den øde, sandede Flade, medens han med Besværlighed og tankefuld søgte at følge dem. Da de havde naaet Kirken, bandt de ham for Øjnene. Den Præsten velkendte Side-dør aabnede sig knagende, og voldsomt stødtes han ind i en tæt Trængsel af Mennesker. Rundt omkring sig i hele Kirken hørte han en Mumlen, og i Nærheden af sig Samtaler i et ham ganske ubekendt Sprog. Som han formodede, var det Russisk. Og som han nu med tilbundne Øjne, trykket fra alle Sider, stod raadløs og i største Forvirring, følte han sig grebet af en Haand, og med Magt dragen igennem den tætte Vrimmel. Endelig var Folket, som det syntes, vejet tilside; man løste Bindet, han genkendte den ene af sine natlige Ledsagere, og befandt sig foran Alteret. En Række af store brændende Vøxkerter, i prægtige Sølvstager, prydede Alteret; Kirken selv var oplyst med saa mange Lys, at man kunde kende de fjerneste Genstande; og var hin Mumlen kort i Forvejen, da han uden at kunne se blev stødt gennem den tætte Hob, frygtelig, saa opfyldte nu den frygtelige Stilhed mellem den store Mængde hans bange Sjæl med Rædsel. Omendskønt Sidegangene og Stolene var propfulde af Mennesker, saa var dog den midterste Gang aldeles tom, og helt nede ved Enden skelnede Præsten en nylig opbrudt Grav. Stenen, som hidtil havde bedækket den, stod lænet op mod en Stol, Præsten saa sig kun omgivet af Mænd, kun i en fjern Stol troede han halvt utydeligt at skelne et Fruentimmer. Stilheden varede nogle Minutter, uden at et Menneske rørte sig. Saaledes maa i den vildledte Sjæl en stille, dump Pønsen gaa i Forvejen for enhver skrækkelig Handling.

Endelig rejste en Mand sig, hvis prægtige Dragt adskilte ham fra de øvrige og forraadte hans høje Stand. Han skred rask igennem den tomme Gang, medens Mæng-

den stirrede paa ham, og hans Trin gav Genlyd i Kirken. Denne Mand var af Middelhøjde, bredskuldret, firskaaren, hans Gang trodsig, Ansigtet gulbrunt, Haarene ravesorte og Læberne ligesom sammenpressede af Vrede. En dristig bøjet Næse forhøjede det bydende i hans Udseende, og lange, mørke buskede Øjenbryn beskyttede de smaa sorte Øjne, hvori der brændte et vildt Raseri. Han bar en grøn Klædning, rigt besat med gyldne Tresser, og paa Brystet glimrede en Stjerne. Bruden, som nu knælede ved hans Side, var prægtig, omhyggelig paa-klædt. Et himmelblaat Klædemon, rigt broderet med Sølv, omslyngede den ranke Figur, og kastede sig i store Folder over de yndige Former. Et Diadem, glimrende af Ædelstene, prydede de blonde Haar. Den højeste Ynde og Skønhed fremlyste endnu af det allerede sorgformørkede Ansigt. De ligblege Kinder var ligesom forstenede, intet Træk bevægede sig, de blege Læber syntes døde, Øjnene brustne, og de slappe Arme hang livløse ned af det sammensunkne Legeme. Saaledes knælede hun, et Billede paa Døden, og en frygtelig Rædsel syntes saaledes at fængsle baade Bevidsthed og Liv i en velgørende Slummer.

Nu først bemærkede Præsten en gammel, hæslig Kvinde, i en afstikkende, broget Dragt og Hovedet bedækket med en blodrød Turban, og som forbitret og haanlig skuede hen over det knælende Offer. Bagved Brudgommen havde en kæmpestor Mand stillet sig, med et mørkt Aasyn, og som ubevægelig, koldt og alvorligt stirrede hen for sig.

Præsten forblev nogle Øjeblik, lammet af Skræk, tavs, da et vildt Blik fra Brudgommen mindede ham om Vielsen. Hvad der satte ham i ny Forlegenhed, var Uvisheden om at Brudeparret forstod hans Sprog. Dog fattede han sig, og vovede at spørge Brudgommen om Parrets Navne.

»Neander, Feodora«, svarede denne med raa Stemme.

Præsten begyndte nu at oplæse Vielsesformularen, idet hans Stemme skælvede, og han ofte i sin Forvirring maatte gentage Ordene, uden dog at Brudeparret syntes at bemærke det, hvorfor han bestyrkedes i sin Formodning, at Sproget, om endog ikke ganske dog næsten var dem ubekendt. Da han nu spurgte: »Neander, vil du erkende den ved din Side knælende Feodora for din retmæssige Ægtehustru?« tvivlede han om, at Brudgommen, formedelst sin Ukyndighed i Sproget vilde kunne svare; men til hans Forbærselse sagde denne højt, ja næsten raabende sit Ja, i en frygtelig hvinende Tone, der trængte gennem hele Kirken. Dybe Suk, som overalt hævede sig fra den forsamlede Mængde, ledsagede dette skrækkelige Ja, og en stille Trækken, som et fjernt Lyn, satte Brudens døningblege Ansigt i en øjeblikkelig Bevægelse. Han vendte sig derpaa, idet han hævede sin Stemme, som om han vilde vække hende af Døds-slummeren, til Bruden: »Vil du, Feodora, erkende den ved din Side knælende Neander for din retmæssige Ægteherre, saa svar med et lydeligt Ja!« Da vaagnede den afsjælede Brud, en dyb grufuld Angst bevægede de slappe Kinder, de blege Læber bævede, en hurtig henflyvende Ild lynede ud af Øjnene, Brystet hævede sig, en voldsom Taarestrøm slukkede Øjnernes Glød, og hendes Ja lod sig høre som en Døendes Angstskrig, og syntes at finde en dyb Genlyd i de uvilkaarlige Smertenstoner, som brød frem af ethvert Bryst i Skaren. Hun sank den hæslige gamle i Armene. Nogle Minutter forløb i frygtelig Tavshed. Da saa Præsten den ligblege Brud atter knæle i dyb Bedøvelse, og fuldendte Ceremonien. Brudgommen rejste sig og førte den vak-

lende Brud til hendes forrige Plads; den Gamle og den kæmpestore Mand fulgte. Præstens Ledsagere lod sig nu atter tilsyne, bandt ham for Øjnene, drog ham, ikke uden Møje, gennem Trængslen, og tillaaede, efter at de havde stødt ham ud af Døren, denne indvendig fra, og overlod ham til sig selv.

Her stod han nu ensom og uvis, om den skrækkelige Begivenhed, med alle sine frygtelige, ja spøgelsesagtige Omstændigheder, ikke var en Drøm, der ængstede ham. Men da han havde revet Bindet fra Øjnene, da han saa den stærkt oplyste Kirke for sig og hørte Mængdens Mumlen, maatte han vel overbevises om Virkeligheden af den gaadefulde Hændelse.

For saa meget som muligt at erfare Udfaldet, skjulte han sig i en Krog uden for Kirken, paa den modsatte Side, og hørte, idet han lyttede her, hvorledes Støjen derinde bestandig tiltog. Det var som opstod en heftig Strid; han troede at genkende Brudgommens raa Stemme, der bydende paabød Tavshed. Derpaa fulgte en lang Pause. Der faldt et Skud; man hørte Skriget af en kvindelig Stemme. Derpaa atter en lang Pause; saa en Roden og Arbejden, som næsten varede et helt Kvarter. Lysene blev slukkede, den forrige Mumlen lod sig atter høre, og den hele Vrimmel styrtede ud af Kirken og fo'r larmende ned til Havet.

Nu rejste den gamle Præst sig og ilede ned til Landsbyen. Der vakte han Naboer og Venner, idet han, endnu fuld af Skræk, fortalte dem det forunderlige og utrolige, der var mødt ham. Men saa roligt, stille og sædvanligt var Alt, hvad der mødte disse jævne Mennesker, at der opstod en ganske anden Frygt hos dem. De troede nemlig, at et eller andet ulykkeligt Tilfælde havde bragt den elskede Oldings Hjerne i Uorden, og kun med megen Møje, og fordi de vilde føje hans formentlige Indbildninger, overtalte han nogle til at forsyne sig med Brækjern og Skuffer, og at følge med ham til Kirken.

Imidlertid var Natten forsvunden, Solen viste sig allerede, og da Præsten med sine Ledsagere steg opad Kirkebakken, bemærkede de et Krigsskib for fulde Sejl, der fjernede sig fra Landet og styrede mod Nord. Et saa overraskende Syn i denne Egn, gjorde Bønderne tvivlsomme; men endnu tilbøjeligere blev de til at give Oldingens Ret, da de fandt Sidedøren til Kirken brudt op med Magt. Forventningsfulde betraadte de Kirken. Præsten viste dem nu Graven, som han havde set aabnet om Natten. Man erkendte let, at Stenen havde været bortvæltet og paalagt paa ny. Brækjernet blev nu sat til, og i den aabnede Grav fandt man en ny, pragtfuld Kiste. Med næsten ungdommelig Utaalmodighed steg Oldingen selv ned i Graven, andre fulgte ham; Laaget blev løftet af, og den gamle Præst fandt sin skrækkelige Anelse bekræftet. I Ligkisten laa Bruden myrdet. Det prægtige Diadem var forsvundet. Kuglen var trængt ind i Brystet under Hjertet. Den dybe Sorgs formørkende Træk var forsvunden fra hendes Aasyn; en himmelsk Fred havde forklaret det skønne Ansigt, og hun laa der som en Engel. Oldingen styrtede højt grædende ned ved Kisten og bad for den myrdedes Sjæl, medens hans Ledsagere var grebne af Rædsel og stum Forundring.

Steffens understreger (dog for egen Regning) det troværdige i Novellen ved at give den følgende Tilføjelse:

»Præsten fandt sig forpligtet til uopholdeligt og paa det omstændeligste at tilmelde Biskoppen af Sjælland, som hans højeste foresatte, denne Begivenhed

og lod sine Venner, til han erholdt Efterretning fra København, aflægge en Ed om Tavshed. Graven blev igen tillukket, og ingen vovede at tale noget derom. Pludselig ankom en anset Mand fra Hovedstaden, erkendte sig nøje om alt, lod sig vise Graven, roste den hidtil iagttagne Tavshed og fordrede strengt, at det forefaldne skulde forblive en Hemmelighed under Trusel af den strengeste Straf for enhver, som talte derom.

Efter Præstens Død fandt man en skriftlig Opsats, Fortællingen om denne Begivenhed, hosføjet Kirkebogen. Nogle tror, at det stod i en eller anden hemmelig Forbindelse med de hurtige og voldsomme Tronforandringer efter Peter den Førstes og Catharinas Død. — At løse denne frygtelige Handlings dybe Gaade vil imidlertid være vanskeligt om ikke umuligt.

I dette sidste har Steffens fuldkommen Ret. Men der er dog endnu nogle Momenter at tage i Betragtning, og der kan anføres baade noget for og noget imod Fortællingens Troværdighed.

FOR 100 AAR SIDEN

De tidligere omtalte Thieles Danske Folkesagn udkom i 1843 i en ny og betydeligt forøget Udgave. I denne læses følgende Sagn, der imidlertid meget vel kan være paavirket af Steffens' da foreliggende Novelle (der ogsaa er nævnt i en Note, ganske vist ikke som Kilde, men som en Parallel), men som ellers skulde være Udtryk for de da levende mundtlige Traditioner:

»Det skal have tildraget sig for et hundrede Aar siden, at der ude paa Havet, Nord for Rørvig i Ods herred, engang om Aftenen ankrede et stort Skib, som formeentes at være et russisk Krigsskib. Samme Nat overraskedes Præsten i Rørvig af nogle bevæbnede og formummede Personer, som under Løfte om rigelig Belønning, men tillige om svære Trusler, befoel ham, at tage sin Bog og følge med op i Kirken, hvor han skulde forrette Vielse. Da han saaledes kom ind i Kirken, var den ganske oplyst, og mange ubekjendte Personer vare der tilstede i dybeste Tausshed. For Alteret ventede ham Brud og Brudgom i prægtige Klæder. De vare tilsyneladende af høj Stand, men Bruden var bleg som Døden. Der han nu havde forenet dem til rette Ægtefolk at være, og Vielsen var tilende, faldt der pludseligen et Skud i Kirken, hvilket strakte Bruden død hen foran Alteret. Toget drog da bort, førte Liget med sig og forsvandt i den mørke Nat. Næste Morgen havde Skibet, som laae derude, lettet, og indtil denne Dag er denne Begivenheds Sammenhæng skiult i Mørke.»

Thiele underbygger Sagnet med følgende Note:

»En Lods, Peder Pedersen, født 1750, hørte som Dreng af sin Fader, »at i hans Ungdom nogen var død i Kirken, men det var forbudt at snakke derom.

Thomas Danielsen, en gammel Skipper, fortalte, at et Fruentimmer var engang bleven skudt i Rørvig Kirke, og at dette havde tildraget sig i hans tidligste Ungdom. Manden døde i en Alder af omtrent 100 Aar. Da han engang traadte ind i Kirken paa Nordsiden (hvor nu Kirkedøren er tilmuret og forandret til et Vindue), brød Gulvet i den lange Gang ind og sank, saa at han nær havde knækket Benet. Præsten Göttsche i Faareveile skal selv have hørt af den afdøde Amtsprovst Warton, at sidstnævnte selv har læst Tildragelsen, nedskrevet i en Bibel, som tilhørte den datidige Præst i Rørvig. Disse Oplysninger ere meddelte af en svensk Reisende, Hr. Ritterberg.

Man lægger i Thieles Beretning Mærke til, at Liget ikke begravnes, men føres med ud af Kirken. Det samme gaar igen hos Bergsøe, som nedenfor er omtalt.

RØRVIG-SAGNETS VANDRINGER

Sagnet om den hemmelige Brudefærd i Rørvig Kirke er ikke blot vandret viden om i den romantiske Digtningens farverige Klæder, men ogsaa som et Sagn i Folkemunde har det bredt sig til fjerne Kyster og har der stedfæstet sig.

En tysk Forsker, Professor *Paul Holzhausen* fra Bonn, har for et Par Aar siden i en Artikel behandlet Sagnet om Bruden fra Rørvig under Overskriften: »Brudevielsen i Rørvig. En uløst historisk Gaade«. Han er ved at undersøge Kilderne til Steffens Novelle »kommet til det overraskende Resultat, at »Rørvig-Sagnet«, som vi vil kalde det, er vandret langs den danske og en Del af vor tyske Østersøkyst og der — ganske vist med mer eller mindre væsentlige Afvigelser — træffes igen ... Her aabner der sig en omfattende og hidtil uudforsket Sagnkreds, som der dog sikkert maa have ligget en virkelig Tildragelse eller endog flere historiske Begivenheder til Grund for. Saaledes skal en lignende Hændelse have tildraget sig paa den midt i Kattegat beliggende Ø Anholt. Endvidere i den lille By Warnitz i Nærheden af Aabenraa; her dog med den ejendommelige Variation, at Præsten bliver tvungen til at holde to Taler, en Brude- og en Ligtale. Noget lignende fortælles fra Lunden i den slesvigske Del af Nordditmarsken. Vort Sagn — hvis der kun er et — er altsaa ogsaa sprunget over til Nordsøens Kyst. Sidstnævnte Sted mangler dog Pistolskuddet. Der bliver kun sagt, at Bruden efter Vielsen udstødte et gennem Marv og Ben trængende Skrig.

Endelig nævner Prof. Holzhausen et tilsvarende Sagn fra den lille By Rowe ved Pommerens Kyst. Her er det imidlertid Præsten, der bliver myrdet efter at den hemmelige Vielse er foretaget; det fremmede Skib var svensk. Tildragelsen skal have fundet Sted under Trediveaarskrigen.

Ogsaa et Sted her i Landet, i Karlebo i Nordsjælland, er der optegnet et Sagn, der tydeligt er paa-virket af Rørvig-Sagnet. Det er optegnet af en Niels Johansen og fortalt af Pastor Frandsen og hans Kone, forhen boende i Ullerslev ved Nivaa:

»Der fortælles om den fornylig i en høj Alder afgangne Præst i Karlebo, at han paa en underlig Maade skal være kommet af med sin Kone. (Et Sted i en af ham udgiven Præken kan gjerne tyde derhen.) En Nat kommer der (en Sømmand) en fornem Mand og beder Præsten straks at vie ham til et Fruentimmer i Kirken. For en stor Sum Penge vier han dem. Damen er helt tilsløret. Saasnart Vielsen er sket, og Præsten har attesteret den, tager Sømmanden hende med sig ned til Stranden, hvor et Skib ude (Karlebo Sogn gaar ned til Stranden) modtager dem. Præsten følger dem maaske til Strandbredden, men da han kommer hjem, er hans Kone forsvundet, og han kan ikke forstaa andet, end at han selv har viet sin Kone til en anden Mand. — I Sagnet fortælles dette almindelig.«

EN KRITISK RØST

Blandt de ældre Skribenter, der har behandlet Sagnene fra Rørvig Kirke — Marsk Stig-Sagnet og dets senere Udformning i det Steffenske Sagn — findes ogsaa en kritisk Røst, der forsøger at gøre dem til den rene Fabel.

Det er den tidligere Nykøbing-Præst, J. H. Larsen (født i Nykøbing 1773), der i sin Levetid udfoldede en meget betydelig og utrolig alsidig Forfatter-virksomhed og bl. a. udgav en topografisk Beskrivelse af Holbæk Amt, et Værk, der iøvrigt er af ikke ringe Værdi. I dets første Bind, der omhandler Ods- og Skippinge Herreder (1832), søger J. H. Larsen under sin Omtale af Rørvig først at ramme en Pæl gennem Beretningen om Marsk Stigs Begravelse; at han skulde være begravet der, »er lige saa urigtigt som usandsynligt ... thi hvorfor skulde Marsk Stigs Anhang søge Rørvigs Kirke, saa langt fraliggende og paa et Sted saa vanskeligt at lande og umuligt at blive skjult«. Og J. H. Larsen fortsætter:

»Af samme Natur er Prof. Steffens Fortælling om en i Rørvig Kirke i Begyndelsen af det 18. Aarh. foretaget Vielse og et straks derefter paa Bruden begaaet Mord, thi ¹⁾ Vedkommende behøvede vist ikke for at skille sig af med et Fruentimmer, man ikke vilde have i Live, at rejse saa lang en Vej, som forment; ²⁾ var der paa den Tid ingen Præst boende ved Rørvigs Kirke eller i Rørvigs By, ej heller nogen By ved Kirken; ³⁾ vilde nok ingen Præst lade sig tvinge til en saadan Vielse; ⁴⁾ maatte derfor findes Antegnelser i Kirkebogen, hvilket ikke er Tilfældet; ⁵⁾ da Sagen skulde gaa tyst af, saa maatte den Fremgangsmaade virke det modsatte, og endelig ⁶⁾ kan intet Skib og allermindst ved Vintertide lægge sig

der, hvor Prof. Steffens fortæller, at det skal have ligget for at landsætte sin Ladning. Det hele er en Fabel, hvortil et Sagn muligt kan have givet Anledning, og de derom anstillede Undersøgelser have og bekræftet det første.«

Det er tydeligt nok, at Forf. har taget det som en hellig Opgave at tilintetgøre Sagnene. Men det er ikke lykkedes.

At man drager langt bort for at foretage en hemmelig Begravelse, forekommer mig ganske naturligt, og Rørvig var — som tidligere fremhævet — det ideelle Sted. Og til et Brudemord kunde man vel lige saa godt vælge Rørvig som en anden tilfældig afsides Kirke.

At Præsten ikke vilde lade sig tvinge og vilde opføre Vielsen i Kirkebogen, er yderst svage Argumenter. Naar Schelling i sin Gengivelse af Sagnet lægger Vægt paa, at Præsten har været naget af Samvittighedskvaler og først tilstaa sin Handling ved sin Død, forekommer denne Tankegang mig ganske naturlig, selv om ikke andre har beskæftiget sig med denne Side af Sagen. Og endelig vilde en Baad altid kunne naa Land paa et eller andet Sted paa Kysten.

Tilbage staar da J. H. Larsens Hovedindvending, som man hidtil har bøjet sig for: at der paa den Tid slet ingen Præst fandtes i Rørvig.

Men heri ligger intet Bevis.

Vel var der ikke nogen Præst bosiddende i Rørvig, ligesom Rørvigs Kirkebog ikke gaar længere tilbage end til Aar 1731. Men af autentisk Kilde, Provstelisten for Odsherred, fremgaar det, at der siden 1559 har været fælles Præst for Nykøbing og Rørvig, og i en skriftlig Fortegnelse over Embedets Indtægter staar der, at »en Annexgaard i Rørvig er bortforpagtet«. Hvor lige til er det ikke at tænke sig, at Præsten ved Efteraarstid tager den dengang møjssomme Tur til Rørvig om Lørdagen for i Ro og Mag at sidde og arbejde med sin Prædiken i sin »Annexgaard« Lørdag Aften og være derude til Gudstjenesten næste Morgen.

Der kan intet Bevis føres for, at de mærkelige Tildragelser virkelig har fundet Sted. Men endnu mindre Vægt kan der lægges paa de Argumenter, der er anført derimod.

DEN RUSSISKE PRINSESSE

Det er imidlertid ogsaa værd at tage i Betragtning, at der til Grund for Sagnet om, at den myrdede Kvinde skulde være en russisk Prinsesse, meget vel kan ligge historiske Kendsgerninger, saaledes som det allerede af Steffens er antydnet. Disse historiske Tildragelser udreder Dr. Bobé saaledes:

»I Aaret 1780 lod Kejserinde Katharine ifølge Overenskomst mellem det russiske og det danske Hof, den 1740 styrtede Tronfølger Ivans efterlevende fire Søskende, der i mange Aar havde hensiddet i rus-

sisk Statsfangenskab, overføre til Danmark, hvor deres Faster, Enkedronning Juliane Marie, paatog sig Omsorgen for deres Installering i et Palæ i Horsens, hvor den sidstlevende først døde 1807.

Fregatten, der førte Brunsvigerne ombord, gik i Oktbr. 1780 fra Norge over til Fladstrand, og kan meget vel, drevet sønderpaa af det haarde Vejr, være bleven observeret af Folk fra Sjællands Odde, og den Hemmelighedsfuldhed, hvormed de russiske Prinsebørns Overførelse var omgivet, have sat alskens Rygter i Omløb, som fra Nykøbing og Gaardene i Ods herred har faaet Næring i Rørvig.

Meget sandsynlig lyder H. Ellekildes Formodning, at det russiske Moment, som Steffens understreger saa stærkt, allerede er indført 1762 under Krigsurelighederne med Rusland. Maaske har ogsaa de — faa Aar efter de russiske Prinsessers Ankomst — stedfundne Strandinge ved Rørvig spillet med ind i Steffens' Drengeerindringer.

Faa Aar efter, i November 1784, strandede her en fra Stralsund kommende Galease; Ligene af Skipper, Styrmand og Kok samt to Passagerer, henholdsvis fra Stockholm og Åbo, drev i Land, og en Uge senere forliste ved Rørvig en Snov, hvis hele Besætning, ialt ti Mand, blev skyllet døde ind i Havstokken.

Der maa heroverfor gøres den Indvending, at der ikke nu paa Stedet fortælles om nogen Stranding i 1784, ligesom heller ikke Kirkebøgerne fra Tiden der omkring synes at give nogen som helst Oplysning om Begravelse af ilanddrevne fremmede. Men paa den anden Side lever det endnu i Folkemunde, at den myrdede Brud var en russisk Prinsesse. Hvilke Hændelser, der har givet ny Næring til det gamle Sagn, lader sig sikkert ikke med nogen Bestemthed paa-pege, men at den udbredte Frygt for Russerne, der i de Tider har været opfattet som »Barbarere«, et fremmed og uciviliseret Folkeslag, i Forbindelse med Brunsvigernes Overførelse har nedfældet sig i en allerede levende Sagnhistorie, synes ganske oplagt. Der behøvedes da blot en tilfældig Begivenhed for yderligere at fastslaa Stedfæstelsen.

Det kan i denne Forbindelse ogsaa have sin Interesse at læse følgende Betragtning hos den nævnte tyske Prof. Holzhausen:

»Den skandinaviske, danske, slesvig-holstenske — ligesom ogsaa den skotske og engelske — Fortid er jo rig paa uhyggelige Begivenheder, som inspirerede Aander som Shakespeare, Walther Scott, Storm, Ibsen og andre større og mindre Poeter frem for alt ogsaa Fantasien hos talrige Balladedigtere. Ofte forekommer hos dem Motivet med den haarde, grusomme Mand, der piner en hjælpeløs Kvinde eller — som i vor Historie — endogsaa dræber hende, et Motiv, som ogsaa Storm mangfoldige Gange har benyttet i sine Noveller. Hun behøver jo ikke netop

at have været en »Prinsesse«, den smukke Pige med de himmelblaa Klæder. Maaske en Kæreste til eller et Bytte for en af de vilde Krigere, Sørøvere og Kaptejner, som paa Vikingernes og Vitaliebrødrenes Tid fo'r rundt i Skagerak og Kattegat, og blandt hvem en eller anden har begaaet en skummel Handling paa den i Sagnet skildrede Maade af Had eller som Hævn, maaske paa Grund af forsmaaet Kærlighed eller af anden Grund.«

BRUDEN FRA RØRVIG

Den sidste — og den bedst kendte — digteriske Behandling af Sagnet om Brudemordet i Rørvig Kirke findes hos *Vilhelm Bergsøe*: Novellen »Bruden fra Rørvig« (1872).

Fortælleren, der er Naturforsker, kommer til Rørvig for at studere Plante- og Dyreliv. Han betages straks af den vilde Natur. »Man fristes til at antage, at en eller anden moderne Gefion har skaaret en Bræmme ud af Vestjyllands Klitbakker, for i overmodig Kaadhed at slynge den ind paa Sjællands Nordkyst, begravende frugtbare Marker og frodige Enge under det fine, hvide Flyvesands letbevægelige, men golde Tæppe. Et saadant lille Stykke Vestjylland er Rørvig-Sande. Læseren har vel næppe noget Begreb om, hvor dette mystiske Punkt befinder sig, og havde ikke Goldschmidt i sine »Kærlighedshistorier fra mange Lande« malet »Guds Engel fra Rørvig« som en fin, romantisk Skikkelse, mere svarende til det fine, hvide Sand med dets letbevægelige Flugt, end til den idylliske Frodighed, hvori han lader denne Figur fremtræde, da havde vel mange hørt Navnet Rørvig for første Gang; thi det gamle Digt (?) om Bruden fra Rørvig er vist mere kendt af en ældre, allerede forsvunden Slægt end af den nulevende.«

En Aften i Maaneskin har Fortælleren ved Hjælp af sit Kompas fundet Retningen mod Nord, og til dels ledet af Kattegattets hule Brusen har han, skønt ikke uden Møje, besteget en af de højeste Klitbanker, der efter hans Mening maatte ligge ud imod Havet. »Jeg havde heller ikke skuffet mig«, skriver han. »Kattegattet laa som en uhyre Flade næsten lige under mine Fødder, og dets tunge, taktfaste Dønninger brød sig mod den Bræmme af Rullesten, som beklædte Havstokken i hele dens Vidde og som frembragte en underlig tung, halvt rullende, halvt suk-kende Lyd, hver Gang den tilbagevigende Bølge rev Stenene med sig. Bag ved mig laa de klare, hvide Klitbanker med deres sparsomme Vegetation, kastende mørke Slagskygger hen over de dybe Dalstrøg, og til højre havde jeg Issefjordens bugtede Kyst, Rørvig Kirke og det fattige Fiskerleje, som Maanestriben hen over Vandene syntes at berøre. Jeg hørte en Hund gø i det fjerne, og inde fra Klitterne klang pludseligt Skriget af en Ugle; men ellers var alt tyst som i Graven; intet levende Væsen var at øjne,

og havde jeg ikke set Lysene blinke fra Fiskerhusene i Lejet, kunde jeg gerne have troet mig hensat paa en af Vulkanerne i Maanen med Udsigt til andre lige-saa golde Sandvulkaner rundt omkring.

Nu først forstod jeg, hvorfor Sagnet har ladet *Marsk Stig* blive jordfæstet i Rørvig Kirke. Den fredløse Kongemorders Ben var godt gemte paa dette øde Sted, og Hemmeligheden kunde kun Kattegattets Bølger forraade. Hvor hurtigt udviskes ikke selv de historiske Erindringer i denne Egn, tænkte jeg. Hist ude, hvor man i fordums Tid kaarede Danmarks Konger, paa Tingstenene ved det gamle Ysaora, ser man nu kun et splintret Vrag rage op af det vaade Sand. Det gamle Isby eller Isseby, som gav Fjorden dens Navn, er nu sporløst forsvundet, og det ny Rørvig breder sig paa dets Plads. Ja, selv Nutidens Begivenheder forsvinder heroppe, som var de skrevne i Flyvesandet selv, og der behøves kun nogle faa Aars Efteraarstorme for at udviske dem saaledes, at man ikke véd, om man har at gøre med Sagn eller historiske Kendsgeninger. For Hundrede Aar siden, lyder Fortællingen, saa man en Aften et stort Skib til Ankens ude i Kattegattet, og det blev af de Rørvig Fiskere holdt for en russisk Orlogsmand. Samme Nat bankedes der haardt paa Præstens Dør, og da han kom ud, saa han en Flok bevæbnede i sære, fremmede Dragter, som ved Løfte om Guld samt ved svære Trusler tvang ham til at iføre sig sit Ornat og følge med til Kirken. Da han kom til Kirken, som ligger langt ude paa Heden, fandt han den til sin store Forundring oplyst, og Lyden af mange Stemmer klang derinde. Han traadte da frem for Alteret og saa et prægtigt Brudefølge; men Bruden manglede, og da hun kom, var hun som en døende. Da Præsten havde forrettet Vielsen og erklæret dem for rette Ægtefolk at være, faldt der pludseligt et Skud, som strakte Bruden død hen foran Alteret. Det fremmede Følge stimlede tæt sammen, greb Liget og forlod skyndsomt Kirken, hvor det for Præstens Øjne tabte sig i Mørket. Den næste Dag var det fremmede Skib borte; men fra den Nat var det ude med Præstens Fred, og han døde kort efter i stor aandelig Elenighed, saa at man endnu den Dag i Dag ikke véd, om det har været et natligt Syn, der har omtaaget hans Forstand, eller om der foreligger en Forbrydelse, som man aldrig har faaet opklaret.

Han stifter Bekendtskab med »Kogryden«, en bundløs, hvirvlende Kilde mellem Klitterne, hvor han oplever, at en uhyggelig Mandsperson graver noget ned og forsvinder; men Fortælleren finder en Fingerring i Gryden. Han bliver imidlertid indlogeret hos Lodsoldermanden, hvis Datter, Marie, er sindsforvirret og overspændt romantisk. Hun havde forlovet sig med en fattig ung Sømand, Halvor Johnsen, der en kort Tid havde været i Rørvig, men som siden var sporløst forsvunden. En anden Bejler, den

rige, men hidsige Niels Ilde, til hvem Oldermændene havde lovet sin Datter, blev mistænkt for at have skaffet ham af Vejen. Men omsider skal alligevel hans Bryllup staa med Marie. Hele Byen er i Bevægelse i Anledning af det store Bryllup. Men foran Alteret siger hun Nej. »I dette Øjeblik smeldede et heftigt Stormstød Kirkeporten i, saa det drøede hen under Hvælvingerne som et Skud, og lige i det samme styrtede Marie om ved Foden af Alteret, som var hun død, alt opløste sig i Tummel og Forvirring.« — Men fra den Dag af blev Marie aldrig kaldt andet end »Bruden fra Rørvig«. Og i halvandet Aar derefter maa hun holdes indespærret. — Tre Aar senere træffer Fortælleren ved Helenes Kilde i Tisvilde Oldermændene. Han er der for at prøve at faa Datteren helbredet. Medens Marie sover, lægger Fortælleren den Ring, han havde fundet i »Kogryden« — Halvors Ring — paa hendes Bryst. Hun kommer sig af sin Sindsforvirring og en Dag øjnes et fremmed Skib udfør Rørvig. Fortælleren, Niels Ilde, med flere ror derud, det bliver Taage, men pludselig ser de Skibet i Brand. Mandskabet paa nær en er gaaet i Baadene. Denne ene klamrer sig til en Mast, Niels Ilde ror hen efter ham, de kommer i Kamp og Niels Ilde dør, før de kommer i Land. Den reddede Sømand er Halvor Johnsen, der rigtigt nok var blevet kastet i »Kogryden«, men havde reddet sig op. Nu bliver han gift med Marie, men Lykken er kun kort. Da Fortælleren næste Gang kommer til Rørvig, ligger hun i sin Grav.

* * *

»Saa Sagnet os fortæller, men dunkelt er dets Ord«. Ja, Ordene er dunkle; men den Kerne, der gaar igennem dem alle lige fra Arild Huitfeldts Beretning til Fortællingen om den ulykkelige Rørvigbrud, er dog den samme: en i fjerne Tider foretagen hemmelighedsfuld Begravelse i Rørvig Kirke. Og denne Kerne i Sagnene faar sin Bekræftelse ved det Fund, der i senere Tid skal være sket i Kirken — af en gammel Grav i dens Midte.

Men »end ingen Gransker kender man, som for Dag har bragt, hvor de trofaste Hænder Stig Hvides Ben har lagt«. Og lige saa lidt vil det blive opklaret, om Rørvig Kirke virkelig har været Skuepladsen for den sælsomme Brudefærd, og om dens Gulv har gemt Støvet af den ulykkelige unge Brud.

Men hvilken Hemmelighed — eller hvilke Hemmeligheder den ensomme hvide Kirke derude mellem Lyngen og Fyrretræerne end maa ruge over, saa er Sagnene om Marsk Stigs Begravelse og det gribende Drama hin Bryllupsnat vel værd at erindre — ikke blot fordi de har givet Rørvig Berømmelsens Glorie, men ogsaa fordi vi her staar overfor en usædvanlig rig og farveprægtig Sagnhistorie.

Tage Christiansen.